Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ШАЪБОН, 18-КУН.
ШАМСИЯ, 1370 ЙИЛ, ҲУТ, 4-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган 1992 ЙИЛ 22 ФЕВРАЛЬ, ШАНБА, 39-СОН ● 290 ● НАРХИ ОБУНАЧИГА 15 ТИЙИН, СОТУВДА 60 ТИЙИН.

ИШБИЛАРМОНЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНДИ

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов 21 февраль куни Италиядаги «Италграни» фирмасининг президенти Франческо Амброзио бошчилигидаги шу фирма делегациясини қабул қилди.

Икки ўртада бўлиб ўтган рўй-рост суҳбатда Ўзбекистон билан Италия ўртасида иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш билан боғлиқ масалалар ҳақида гаплашиб олинди.

Италиялик ишбилармонлар Ўзбекистоннинг иқтисодий имкониятлари — унинг бой табиий ресурслари, деҳқончилик-саноат салоҳияти билан таништирилди. Жумладан, бир қанча фойдали қазилмаларни, пахта, қоракўл, пиллани экспорт қилиш эҳтимоли ҳақида гап борди. Италия томонидан Ўзбекистонга баъзи озиқ-овқат маҳсулотларини етказиб бериш ҳақида, қўшма корхоналар барпо этиш, айниқса деҳқончилик маҳсулотларини қайта ишлайдиган технология линияларини яратиш тўғрисида ҳам гапирилди.

Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Б. С. Ҳамидов, республика давлат ташқи савдо ва чет эллар билан алоқа комитетининг раиси Ў. Т. Султонов, Ўзбекистон Республика Миллий банкининг раиси Р. С. Азимов қатнашдилар.

(ЎЗАХБОР).

⊙ ЎЗБЕКИСТОН Қишлоқ хўжалиги академияси Сурхондарё бўлимининг олимлари қурғоқчиликка чидамли пахтанинг «Термиз-32» нави устида иш олиб бормоқдалар. Бу ердаги илмий селекция станцияси ўзининг «Термиз-7», «Термиз-14», «Термиз-16» пахта навлари билан машҳурдир. Ўтган йили республика пахта далаларининг 90 фоизига «Термиз-16» нав чигити қадалди. Янги нав «Термиз-32» ўзининг иссиқлик ва қурғоқчиликка чидамлилиги билан ажралиб туради. У бу йил давлат синовидан ўтади.

СУРАТДА: фан бўйича директор ўринбосари Беруний номидаги давлат мукофоти совриндори Вячеслав Михайлович Истомин, лаборантлар Гулнора Ашурова (чапда) ва Манзура Диллаевалар янги нав устида тадқиқот ишлари олиб бормоқдалар.

А. АШУРОВ олган сурат.

ЧИН ҚАЛБДАН ҚУТЛАЙМАН!

Биродарим Ислом Каримов жаноби олийларига!

Ўзбекистон Республикасининг муҳтарам Президентига!

Сизга эсон-омонлик, Аллоҳнинг марҳамати ва сийлови ёр бўлғай!

Қардош Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришганлиги муносабати билан шахсан Сизга ва Ўзбекистон халқига чин қалбдан табрик йўллаётганимдан ҳамда мусулмон миллати муаммоларини ҳал этишнинг мустаҳкам таянчи ва барқарорликни таъминлашнинг ажралмас қисми бўлмиш Сизнинг мамлакатингизга самимий тилакларимни йўллаётганимдан ғоят мамнунман.

Менинг мактубимни Сиз жаноби олийларига Қироллигимиз Олий ҳазратлари, Саудия Арабистони Қироллиги ташқи ишлар вазири Сауд ал-Файсал ал-Сауд Сизнинг хайрихоҳ юртингизга ҳар иккала давлатларимиз ўртасида барча соҳаларда энг яхши қардошлик муносабатларини йўлга қўйиш, дипломатия алоқаларини ўрнатишдан бошлаб халқларимизнинг ҳамкорлигини, ўзаро манфаатли борди-келдисини уюштириш, бизларни бирлаштирувчи мусулмонлик эътиқоди, маданиятларимиз ва мерosларимиз бирлигини изҳор этиш ниятида ташриф буюриши пайтида топшириши менга қониқиш бахш этади.

Шу муносабат билан Сиз жаноби олийларининг, азиз биродаримнинг иккинчи мамлакатингиз ҳисобланмиш Саудия Арабистони Қироллигига Сиз Олий ҳазратлари учун қулай бўлган яқин вақт ичида ташриф буюришингизни истардим.

Сизга мустаҳкам соғлиқ, аъло кайфият, Ўзбекистон халқига эса хавфсизлик ва гулгун ҳаёт бахш этишини Аллоҳдан тилаб қоламан.

Икки муқаддас масжид имоми, Фаҳд бин Абдул Азиз ал-Сауд, Саудия Арабистони Қироллиги қироли.

Ар-Риад,
ҳижрий 1412 йил
шаъбон, 15-кун,
милодий 1992 йил
18 февраль.

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР ВАЗИРЛИГИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикасининг ягона ташқи иқтисодий сиёсатини ўтказиш, ташқи бозорда умумдавлат манфаатларини таъминлаш, чет мамлакатлар билан иқтисодий, техникавий ва савдо ҳамкорлиги самарадорлигини ошириш, бу соҳада бошқарувни такомиллаштириш ва халқаро миқёсидаги самарали ишда ташқи иқтисодий фаолият қатнашчиларига зарур шарт-шароит яратиш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Ташқи савдо ва хорижий алоқалар давлат комитети негизида Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги ташкил этилсин.

Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги қошида Ўзбекистон Республикаси Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмаси негизида тижорат-реклама маркази ташкил этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатасининг ишлаб чиқариш фирмалари амалга оширадиган четга чиқариладиган ва четдан олинадиган товарлар экспертизасини ўтказиш, чет элларда кўргазмалар ва ярмаркалар ташкил этиш, шунингдек реклама хизматлари кўрсатиш вазифалари Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигига ўтказилсин.

2. Қуйидагилар Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги фаолиятининг асосий вазифалари ва йўналишлари этиб белгилансин:

хорижий мамлакатлар билан ҳамкорликнинг Республика учун устивор йўналишларини белгилаш асосида давлат ташқи иқтисодий сиёсатини шакллантириш ва ўтказиш, ташқи савдони рағбатлантириш воситаларини ишлаб чиқиш;

ташқи иқтисодий фаолиятни давлат йўли билан тартибга солиб туриш, ташқи иқтисодий фаолиятнинг Ўзбекистон ҳудудида иш кўраётган қатнашчилари ана шу фаолиятни амалга оширишнинг белгиланган тартибига қандай риоя этаётганликларини назорат қилиш;

Ўзбекистонда ва ундан ташқарида республиканинг ташқи иқтисодий манфаатларини ифодалаш;

ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантириш учун ташкилий-ҳуқуқий ва иқтисодий шарт-шароитларни яратиш;

Ўзбекистонни жаҳон хўжалик алоқаларига фаол жалб этиш йўли билан республика халқ хўжалиги ва аҳолисининг хорижий мамлакатлар маҳсулотига бўлган эҳтиёжини қондириш;

ташқи иқтисодий алоқалар тармоқлари мажмуини ривожлантириш, жумладан, ахборот тизимларини вужудга келтириш, транспорт-экспедиторлик хизматини таъминлаш, четга чиқариладиган ва четдан олинадиган товарларга шаҳодатнома бериш;

республиканинг четга мол чиқариш қувватини оширишга оид таклифларни ишлаб чиқиш;

республика иқтисодиётига хорижий сармоядорларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш, жумҳуриятнинг маблағларини чет элларда оқилона жойлаштириш;

жумҳуриятда, шунингдек чет элларда Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолияти қатнашчиларининг манфаатларини ҳимоя қилиш, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо бўлган давлатлар билан, шунингдек бошқа хорижий мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқалар масалаларида ҳамжиҳатликни таъминлаш.

3. Белгилаб қўйилсинки, Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигининг ўз ваколати доирасида қабул қилинган қарорлари вазирликлар, идоралар, концернлар, уюшмалар, корхоналар ва муассасалар, маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идоралари, мансабдор шахслар ва фуқаролар ижро этиши учун мажбурийдир.

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси икки ҳафта муддат ичида Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги фаолиятини ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилсин, вазирлик тузилмасини ва унинг ҳақидаги Низомни тасдиқласин, республика ҳукуматининг меъёрий ҳужжатларини ушбу фармонга мувофиқлаштирсин.

5. «Ўзбекистон ССР Ташқи савдо ва хорижий алоқалар давлат комитетини ташкил этиш тўғрисида» 1990 йил 12 июлдаги фармон ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 21 февраль.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

«Халқ сўзи» рўзномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги халқ ижоди ва маданий-маърифий ишлар жумҳурият илмий-услубият маркази томонидан ўтказиладиган

«БОДОМ ГУЛИ»

қўшиқ ва рақс ижрочиларининг кўрик-танловига

МАРҲАМАТ!

Кўрикнинг асосий мақсади: ҳар бир вилоятнинг ўз тарихий-маданий анъаналарига хос бўлган халқ қўшиқ ва рақсларини тиклаш, иқтидорли ёш ижрочиларни кашф этиш, миллий рақс ва қўшиқчилик санъатини кенг тарғиб қилишдан иборат.

КЎРИК-ТАНЛОВНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ ВА ШАРТЛАРИ

Тошкент шаҳри ҳамда вилоятлардан танлаб олинган қўшиқ ва рақс ижрочилари жумҳурият кўригида иштирок этишлари мумкин.

Жумҳурият кўрик-танлови шу йил 14—15 март кунлари Тошкент шаҳрида ўтказилиб, 2 (икки) босқичдан иборат бўлади.

БИРИНЧИ БОСҚИЧДА — вилоятлардан тавсия этилган қўшиқ ва рақс ижрочилари кўрикдан ўтадилар.

ИККИНЧИ БОСҚИЧДА — биринчи босқич беллашувида ғолиб чиққан ижрочилар кўрикнинг бош совринлари учун ўзаро беллашадилар.

Ҳар бир ижрочи биттадан миллий қўшиқ ёки рақс ҳамда биттадан ўзи ёқтирган замонавий қўшиқ ёки рақс ижро этиши мумкин. Ижрочиларнинг чиқишлари вилоятлардаги халқ чолғу асбоблари жўрлигида амалга оширилади. Ансамблга профессионал созандалар киритилишлари мумкин.

Ҳар бир ижрочига 10—12 дақиқа вақт белгиланади.

Ижрочиларнинг саҳна кийимлари ва ижро маҳоратларини ҳакамлар ҳайъати алоҳида эътиборга олиб баҳолайди.

Созандалар гуруҳи 7 кишидан ошмаслиги лозим.

Кўрик-танлов қатнашчиларининг ёшлари 18 дан 35 гача бўлиши мумкин.

Маданият ва санъат соҳасидаги олий ва ўрта махсус юртларининг талабалари, уларни тугатган мутахассислар кўрик-танловда қатнашиш ҳуқуқига эга эмас.

Кўрик-танловда Ўзбекистон миллий қўшиқчилик ва рақс санъатининг таниқли намояндалари, санъатшунослар, журналистлар ва Маданият вазирлиги вакиллари ҳакамлик қилишади.

(Ҳакамлик ҳайъати аъзолари рўйхати қўшимча тарзда эълон қилинади).

Ғолибларни тақдирлаш

Кўрик-танлов ғолиблари муассислар ва ҳомийлар томонидан таъсис қилинган қимматбаҳо совғалар ҳамда «Бодом гули» кўрик-танловининг I, II, III даражали дипломлари, фахрий ёрлиқлари билан мукофотланадилар. Кўрикка ҳомийлик қилиш ёки ўзларининг алоҳида мукофотларини таъсис этиш истагини билдирган меҳнат жамоалари ва ижодий уюшмалар «Халқ сўзи» таҳририятига мурожаат этишлари мумкин.

Совриндорлар «Халқ сўзи» рўзномаси саҳифаларида кенг тарғиб қилинадилар ва Ўзбекистон телекомпанияси мусиқий кўрсатувларида иштирок этиш имтиёзига эга бўладилар.

ҲАРАКАТ РЎЙХАТГА ОЛИНДИ

РЕСПУБЛИКАмизнинг кундалик ҳаётида юзлаб янгилигу ўзгаришлар юз бермоқда. Уларнинг бири сиёсатга хос бўлса, бошқаси иқтисодга, яна бири ижтимоий аҳволу маданиятимизга таалluқлидир. Жумладан, яқинда яна бир муҳим ҳушхабар тарқалди.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги Ўзбекистон Демократик ислоҳотлар ҳаракати (ЎзДИҲ) жамоат бирлашмасини рўйхатдан ўтказди. Бирлашмани ташкил этишдан ва унинг фаолиятидан асосий мақсад шахс манфаатларини давлат манфаатларидан устунлиги, сўз, виждон, фикрлаш, динга эътиқод эркинликлари, кўп қиррали, очиқ тартибга солинадиган бозор иқтисодиёти билан таъминланган иқтисодий ривожланиш эркинликларини қамраб оладиган фуқаролик ҳуқуқий жамиятни барпо қилиш, ҳамда қонун чиқариш, ижроия, суд ҳокимиятини тенг тақсимлаш принципига ва сиёсий плюрализмга асосланган бошқарувнинг демократик шаклини қарор топтиришдан иборат.

Қурултой, Мувофиқлаштирувчи Кенгаш бирлашманинг раҳбар органи сифатида қабул қилинди. Шуни ҳам айтиш керакки, айнан шундай Ҳаракат бошқа республикаларда, жумладан Россияда ҳам амал қилиб келмоқда.

Мазкур Ҳаракатга гувоҳнома берилиши билан бирга, унинг Устави ҳам тасдиқланди.

Ф. ПАРПИЕВ.

ҲОКИМИЯТ ШАКЛЛАНМОҚДА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

УРТОҚ Ғ. ФОЗИЛОВНИ ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ ҲОКИМИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Республикасида маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонунининг 1 ва 2-бандларига мувофиқ:

Уртоқ Ғулом **Фозилов** Фарғона вилоятининг ҳокими этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 21 февраль.

* * *

ФАРҒОНА, 21 февраль. «Халқ сўзи» мухбири Набижон СОБИРдан телефон орқали олинди]. Ўтган куни бу ерда халқ депутатлари Фарғона вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлди. Депутатлар Ўзбекистон Республикасининг «Маҳаллий ҳокимият идораларини қайта ташкил этиш тўғрисида»ги қонунига биноан вилоят ҳокимини сайлаш масаласини кўриб чиқдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов сўз олиб, иқтисодиётни бозор муносабатларига ўтказиш шароитларида ижроия ҳокимиятларини мустаҳкамлаш бағоят зарур эканлигини алоҳида таъкидлади. Президент ҳозирги вазиятга баҳо берар экан, биринчи галда юртда тинчлик, осойишталик, тотувлик бўлиши, одамлар иқтисодиётдаги тақчилликни, вақтинчалик қимматчиликни сабр-тоқат билан енгишлари, бу йўлда ҳамма чораларни кўриш кераклигини уқтирди.

Шундан сўнг вилоят ҳокимини тасдиқлаш тўғрисидаги масала муҳокамага қўйилди. И. А. Каримов Вазирлар маҳкамасининг топшириғига биноан бир гуруҳ ўртоқлар вилоят шаҳарларида, районларида, қишлоқларида бўлиб, халқ депутатлари, меҳнаткашлар вакиллари билан суҳбатлар ўтказишганини, уларнинг фикр-мулоҳазаларини, таклифларини ўрганиб чиқишганини айтди.

Президент дастлаб халқ депутатларидан ҳокимликка ўз номзодларини кўрсатишни сўради. Сессия қатнашчилари эса номзодни аташни Президентга ҳавола этдилар. И. А. Каримов айни пайтда халқ депутатлари Фарғона вилоят кенгашининг раиси бўлиб ишлаётган Ғуломжон Фозилов номзодини тавсия қилди.

Вилоят уруш ва меҳнат фахрийлари кенгашининг раиси Боқижон Каримов, Қува районидаги «Гулистон» жамоа хўжалиги бошқарувининг раиси Мусажон Шербўтаев ҳам бу номзодни қувватлаб гапирдилар.

Сессия Ғуломжон Фозиловни бир овоздан Фарғона вилояти ҳокими этиб тасдиқлади.

Халқ депутатлари вилоят кенгаши ижроия комитетининг раиси вазифасида ишлаётган Насимбек Раҳимов ҳокимнинг биринчи ўринбосари, Марғилон шаҳри прокурори бўлиб ишлаётган Аваzжон Мухторов ҳоким ўринбосари лавозимларига тасдиқландилар.

Сессияда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков, Бош вазир ўринбосари М. Қ. Қорабоев қатнашдилар.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

УРТОҚ Қ. ХОЛМИРЗАЕВНИ АНДИЖОН ВИЛОЯТИ ҲОКИМИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Республикасида маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонунининг 1 ва 2-бандларига мувофиқ:

Ўртоқ Қаюм **Холмирзаев** Андижон вилоятининг ҳокими этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 21 февраль.

* * *

Халқ депутатлари, Андижон вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Ташкилий масала кўриб чиқилди. Сессия қатнашчилари вилоят ҳокими ҳамда унинг муовинларини тасдиқладилар. Илгари халқ депутатлари вилоят кенгаши раиси вазифасида ишлаган Қаюм Холмирзаевич Холмирзаев Андижон вилояти ҳокими этиб тасдиқланди. Унинг биринчи ўринбосарлари этиб вилоят ижроия комитети раиси бўлиб ишлаган Б. Болтабоев, халқ депутатлари Жалолқудуқ район кенгашининг раиси лавозимида ишлаган М. Олимовлар тасдиқландилар. Вилоят ижроия комитети раисининг ўринбосари Б. Олимжонов ва Андижон муаллимлар олий илмгоҳининг ректори А. Қосимов ҳокимнинг ўринбосарлари этиб тасдиқландилар.

Сессия ишида Ўзбекистон Президенти И. А. Каримов қатнашди ва нутқ сўзлади.

Ф. ШОДМОНАЛИЕВ, «Халқ сўзи» мухбири.

* * *

19 январь куни Бухоро вилояти ҳокими Д. Ёдгоров, унинг биринчи муовини М. Раҳмоновлар Шофиркон, Ғиждувон районлари ҳокимларини депутатлар тасдиғидан ўтказдилар. Шофирконга илгаридан халқ депутатлари район кенгаши раиси бўлиб ишлаб келаётган М. Умаров, Ғиждувонга эса айнан шу лавозимда фаолият кўрсатаётган Д. Шарипов ўртоқлар ҳоким этиб тасдиқландилар. Ўша куни шаҳар ҳокимлари ҳам тайинланди.

Маннон ОТАБОЙ, «Халқ сўзи» мухбири.

* * *

Халқ депутатлари Қашқадарё вилоят советининг ўн учинчи сессиясида «Бозор муносабатларига ўтиш давридаги танқислик кунларида аҳолига савдо хизмати кўрсатишни яхшилаш, суиистеъмолчиликка қарши кураш», «Вилоят ижтимоий-иқтисодий йўналиши ва бюджетининг 1992 йилги асосий кўрсаткичлари, 1990 йил бюджетининг ижроси ҳақида»ги масалалар муҳокама этилди.

Депутатларнинг асосий эътибори бозор иқтисоди шароитида меҳнаткашларни ижтимоий жиҳатдан муҳофаза этишга қаратилди. Бюджетдаги маблағларнинг асосий қисми ижтимоий-маданий, соғлиқни сақлаш масалалари учун сарфланиши белгиланди.

Савдода нарх-навонинг ошиб кетаётганлиги, тақчиллик меҳнаткашлар турмушига жиддий шикаст етказаётгани таъкидланди. Бюджет камомадини тўлдириш тадбирлари кўриб чиқилди.

«Ўзбекистон Республикасининг маҳаллий ҳокимият идораларини қайта ташкил этиш тўғрисида»ги қонунига кўра Қашқадарё вилоят кенгаши раёсати ва унинг ижрокоми ўз фаолиятини тугатган деб ҳисобланди. Шу муносабат билан вилоят ҳокими ижроия маҳкамасининг таркибий тузилмалари ва лавозимлари, вилоят ҳокимининг ўринбосарлари тасдиқланди.

П. ГАДОЕВ, «Халқ сўзи» мухбири.

Ўзбекистон Республикасининг қонуни

АҲОЛИНИ ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ушбу қонун бозор иқтисодиёти ва мулкчиликнинг турли шакллари тенг ҳуқуқлилиги шароитида инсоннинг ишли бўлиш ҳуқуқларини рўёбга чиқаришнинг ташкилий, ҳуқуқий ва ижтимоий-иқтисодий кафолатларини белгилаб беради. Қонун Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қоидаларини ва халқаро қоидаларни ҳисобга олган ҳолда аҳолини иш билан таъминлаш учун шарт-шароитлар яратишга қаратилгандир.

I БЎЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. **Ўзбекистон Республикасида аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисидаги қонунлар**

Аҳолини иш билан таъминлашга оид муносабатлар мазкур Қонун, Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатлари билан, Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудида эса Қорақалпоғистон Республикаси қонунлари билан ҳам тартибга солиб борилади.

2-модда. **Ўзбекистон Республикаси аҳолисини иш билан таъминлаш**

1. Иш билан таъминлаш одамларнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ва қонунларига зид келмайдиган, ўз шахсий ва ижтимоий эҳтиёжларини қондириш билан боғлиқ бўлган, уларга иш ҳақи (меҳнат даромади) келтирадиган фаолиятидир.

Унумли ва ижодий меҳнат қилишга бўлган ўз қобилиятларини тасарруф этиш ва қонун билан тақиқланмаган ҳар қандай фаолият, шу жумладан ҳақ тўланадиган ишни бажариш билан боғлиқ бўлмаган фаолият билан шуғулланиш Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг мутлақ ҳуқуқларидир.

Меҳнат қилишга маъмурий йўл билан бирон-бир шаклда мажбур этишга йўл қўйилмайди, Ўзбекистон Республикаси қонунларида кўзда тутилган ҳоллар бундан мустасно. Одамларнинг ихтиёрий равишда иш билан банд бўлмаслиги уларни жавобгарликка тортиш учун асос бўлолмайди.

2. Ўзбекистон Республикасининг:

ёлланиб ишлайдиган, шу жумладан ҳақ эвазига тўла ёки тўла бўлмаган иш кунида (ҳафтасида) иш бажарадиган, шунингдек шартнома (контракт, битим) билан тасдиқланган ҳақ тўланадиган ишга эга бўлган, лекин бетоблиги, отпуска, ишлаб чиқаришнинг вақтинча тўхтатиб қўйилганлиги муносабати билан вақтинча ишда бўлмаган фуқаролари;

ўзини иш билан мустақил таъминлайдиган фуқаролари, шу жумладан тадбиркорлар, ишлаб чиқариш кооперативларининг аъзолари, фермерлар ва уларнинг ишлаб чиқаришда қатнашаётган оила аъзолари;

ҳақ тўланадиган лавозимга сайланган, тайинланган ёки тасдиқланган фуқаролари;

Қуролли кучларда, ички қўшинлар ва темир йўл қўшинларида, миллий хавфсизлик ва ички ишлар органларида хизматини ўтаётган ҳарбий хизматчилар, шунингдек ноҳарбий (муқобил) хизматни ўтаётганлар;

халқаро ҳамда чет эл ташкилотларида ишловчи фуқаролари;

шахсий томорқа хўжалигида ва деҳқон (фермер) хўжалигида ишлаб, маҳсулотини жамоа хўжаликлари, шўро хўжаликлари ва матлубот кооперацияси ташкилотларига топширувчи ҳамда бозорда сотувчи фуқаролари;

ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда умумий таълим мактабларида, ҳунар-техника билим юртларида, ўрта махсус ва олий ўқув юртларида, аспирантура, ординатура ва докторантурада таълим олаётган фуқаролари;

ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ амалга ошираётган жамоат ташкилотлари ва диний муассасаларда ишлаётган фуқаролари иш билан таъминланган аҳоли жумласига киради.

Бошқа давлатларнинг республика ҳудудида вақтинча туриб, дипломатик ваколатхоналар фаолиятини таъминлаш билан боғлиқ бўлмаган ишларни бажарувчи фуқаролари ҳам иш билан таъминланган аҳоли жумласига киради.

3-модда. **Ишсизлар**

16 ёшдан бошлаб то пенсияга чиқиш ҳуқуқини олишгача бўлган ёшдаги, ўзларига боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра ишга ва иш ҳақи (меҳнат даромади)га эга бўлмаган, ҳақиқатда иш қидираётган, меҳнат қилишга, касб-кор тайёргарлиги ва қайта тайёргарликдан ўтишга тайёр шахс сифатида иш билан таъминлаш давлат хизматларида рўйхатга олинган ва шу хизматлар мақбул келадиган ишни таклиф қилмаган, лекин меҳнатга лаёқатли шахслар ишсизлар деб ҳисобланадилар.

Иш билан таъминлаш давлат хизматида рўйхатга олинган пайтдан бошлаб 10 кун ичида таклиф этилган ўзига мақбул ишни икки марта рад этган шахслар иш қидираётган деб эътироф этилмайди ва таклиф этилган ишни рад этган вақтдан бошлаб 30 календарь кун ўтгандан кейингина ишсиз сифатида такроран рўйхатга олиниш ҳуқуқига эга бўлади.

Ишсизлар сифатида рўйхатга олиш тартиби Ўзбекистон Республикасининг норматив ҳужжатлари билан белгиланади.

4-модда. **Мақбул келадиган иш**

1. Ишдан ва иш ҳақидан (меҳнат даромадидан) маҳрум бўлган шахслар учун уларнинг касб тайёргарлигига мос бўлган, ёшини, соғ-саломатлигини, меҳнат стажини ва олдинги касби бўйича тажрибасини, янги иш жойига транспортда бориш қулайлигини (яшайдиган жойидан иш жойига бориш ва орқасига қайтиш учун мунтазам ишлайдиган жамоат транспортининг бор-йўқлигини) назарга олувчи иш мақбул келадиган иш ҳисобланади.

2. 29-модданинг 2-бандида кўзда тутилган ишсизликнинг дастлабки даври тугаганидан сўнг касбига (ихтисосига) мос иш топиб бериш мумкин бўлмаган тақдирда, одамнинг қобилиятини, кучини, олдинги тажрибасини ва унга қулай бўлган таълим воситаларини ҳисобга олиб, касбини (ихтисосини) ўзгартиришни талаб қиладиган иш мақбул келадиган иш ҳисобланиши мумкин.

3. Биринчи марта иш қидираётган, касби (ихтисоси) бўлмаган шахслар учун олдиндан касб тайёргарлигини талаб қилувчи иш, бундай ишни таклиф этиш имконияти бўлмаган тақдирда эса, фуқароларнинг ёши ва бошқа хусусиятларини ҳисобга оладиган ҳамда меҳнат тўғрисидаги қонунларнинг талабларига мос келадиган ҳақ тўланадиган бошқа иш (шу жумладан вақтинчалик иш) мақбул келадиган иш ҳисобланиши мумкин.

4. Агар иш:

уй-жой ва ўзга яшаш шароитлари ходим иш билан таъминлаш давлат хизматига мурожаат қилишидан олдинги шароитга нисбатан унча қулай бўлмаган жойдан берилса;

доимий истиқомат жойидан анча узоқ бўлса;

иш ҳақи ва бошқа меҳнат шароитлари шу мутахассислик(касб) учун бу жойдаги ўртача даражадан паст бўлса:

иш узрли сабаблар билан, жумладан меҳнаткашнинг шахсий ёки оилавий аҳволига асосланган ҳолда рад этилган бўлса, бундай иш мақбул келадиган иш деб ҳисоблниши мумкин эмас.

5-модда. **Аҳолини иш билан таъминлаш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий қоидалари**

Аҳолини иш билан таъминлаш соҳасидаги давлат сиёсати қуйидаги қоидаларга асосланди:

аҳолини иш билан таъминлашда Ўзбекистон Республикасининг мустақиллиги:

меҳнат қилиш ва ишни эркин танлаш ҳуқуқини амалга оширишда барча одамларга жинси, динга муносабати, ёши, сиёсий эътиқоди, миллати, тил билиши, ижтимоий ва оилавий аҳволидан қатъи назар тенг имкониятларни таъминлаш;

фуқароларнинг меҳнат ташаббусини қўллаб-қувватлаш, меҳнаткашларга иш билан банд бўлиш, меҳнат қилиш ва ҳаёт кечиришда муносиб шароитларни таъминлайдиган серунум ва ижодий меҳнат қилиш қобилиятини ривожлантиришга кўмаклашиш ҳамда уни рағбатлантириш;

меҳнатнинг ихтиёрийлиги;

иш билан таъминлаш соҳасида ижтимоий кафолатлар бериш ва аҳолини ишсизликдан муҳофаза қилишни таъминлаш;

барқарор иш қидириб алоҳида қийинчиликка дуч келаётган одамларни иш билан таъминлашда ёрдам берувчи махсус чора-тадбирларни амалга ошириш;

иш билан таъминлаш соҳасидаги тадбирларни иқтисодий ва ижтимоий сиёсатнинг бошқа йўналишлари билан, шу жумладан ижтимоий таъминот, даромадларни ошириш ва тақсимлаш, пул қадрсизланишининг олдини олиш билан мувофиқлаштириш;

аҳолини иш билан таъминлаш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш, амалга ошириш ва уларнинг бажарилишини назорат қилишда Ўзбекистон Республикаси касаба уюшмаларининг, тадбиркорлик уюшмаларининг (иттифоқларининг) давлат бошқаруви идоралари билан ҳамкорлиги;

аҳолини иш билан таъминлаш муаммоларини ҳал қилишда республика ичида ва давлатлараро ҳамкорлик.

6-модда. **Меҳнат қилиш ҳуқуқига давлат кафолатлари**

1. Давлат аҳолининг иш билан тўла ва самарали таъминланишига кўмаклашишга, меҳнат қилиш ҳуқуқини рўёбга чиқариши учун шарт-шароитлар яратиб беришга масъул бўлиб;

машғулот ва иш турини эркин танлашни;

ишга қабул қилишдан асоссиз бош тортиш ва ишдан асоссиз бўшатишдан муҳофаза қилишни;

касб ўрганиш ҳамда ишли бўлишда, машғулот ва меҳнат шароитларида, иш ҳақи ва даромадлар олишда, хизматда юқорига кўтарилишда барча меҳнаткашлар учун тенг имкониятлар таъминлашни;

корхоналар, муассасалар, ташкилотлар буюртмаларига биноан тайёрланган — давлат ўқув юртларини битирган ёш мутахассисларга камида 3 йилга эгаллаган касбига (мутахассислигига) яраша иш берилишини;

қонунлар билан белгиланган тартибда бепул умумий таълим ва касб тайёргарлигини ҳамда қайта тайёрлашни;

таълим тизими ва иш билан таъминлаш давлат хизматларининг ихтисослаштирилган марказларида ёки бошқа ўқув юртларида стипендия тўлаган ҳолда янги касб-корга бепул ўргатишни, малака оширишни;

бошқа жойга ишга юбориш муносабати билан моддий харажатларни қоплашни;

одамларнинг ёши ва ўзга хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ташкил этиладиган ҳақ тўланадиган жамоат шартномаларини тузиш имкониятини кафолатлайди.

2. Давлат идоралари ишчи кучига талаб ва таклиф, ишга жойлаштириш, касбга тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, касбга йўналтириш ва ижтимоий меҳнат қобилиятини тиклаш имкониятлари тўғрисида статистика маълумотлари ва ахборотлар эълон қилинишини таъминлайди.

7-модда. **Аҳолининг айрим тоифалари учун иш билан таъминлашнинг қўшимча кафолатлари**

1. Давлат ижтимоий муҳафазага муҳтож бўлиб, иш топишда қийналадиган, меҳнат бозорида тенг шароитларда рақобатлашишга қодир бўлмаган шахсларга, шу жумладан 14 ёшга тўлмаган болалари ва ногирон болалари бўлган ёлғиз ҳамда кўп болали ота-оналарга; умумий таълим мактабларини, бошқа ўқув юртларини битирган ёшларга; Қуролли кучлардан, ИИВ қўшинларидан, чегара қўшинларидан, миллий хавфсизлик қўшинларидан бўшатилганларга; ногиронларга, пенсия ёшига яқинлашиб қолган кишиларга; қамоқдан озод қилинган ёки суд қарори билан мажбурий даволанишга юборилганларга (қуйида ижтимоий муҳофазага муҳтож шахслар деб юритилади) қўшимча иш жойлари ва ихтисослаштирилган корхоналар, шу жумладан ногиронлар меҳнат қиладиган корхоналар барпо этиш, иш ўргатишнинг махсус дастурларини ташкил этиш йўли билан ва бошқа чоралар билан қўшимча кафолатларни таъминлайди.

2. Халқ депутатлари советлари корхоналарга, муассасаларга ва ташкилотларга ижтимоий муҳофазага муҳтож шахслар учун мўлжалланган махсус иш жойларининг, шу жумладан иш билан банд қилишнинг мослашувчан шаклларининг энг кам миқдорини белгилаб берадилар.

3. Бундай шахсларни белгиланган квоталардан ортиқ равишда ишга қабул қилган корхоналарга Ўзбекистон Республикасининг қонунлари билан, халқ депутатлари маҳаллий советларининг қарорлари билан даромад солиғи тўлашда, республика ва маҳаллий бюджетларга бошқа тўловлар бўйича имтиёзлар берилади.

8-модда. **Давлат ҳокимияти маҳаллий идораларининг иш билан таъминлаш сиёсатини амалга оширишдаги ваколатлари**

Халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар советлари минтақаларнинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда аҳолини иш билан таъминлаш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш билан боғлиқ масалаларни ҳал қиладилар. Уларнинг қарорларида, шунингдек жамоа шартномаларида (битимларида) ишсизлик бўйича нафақалар тўлашнинг, мақбул келадиган ишни аниқлашнинг ушбу Қонунга зид бўлмаган, меҳнаткашларнинг ижтимоий муҳофазаланганлигини кучайтирувчи шартлари ва тартиби, шу жумладан халқ депутатлари тегишли советларининг ўз маблағлари ҳисобидан нафақалар тўлаш муддатларини узайтириш ва нафақаларни, шунингдек таълим олиш даврида стипендияларни ошириш, пул тўланадиган жамоат ишларидаги меҳнатга ҳақ тўлаш белгиланиши мумкин.

II БЎЛИМ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АҲОЛИСИНИНГ ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАНИШ ҲУҚУҚЛАРИ

9-модда. **Ишга жойлашиш ҳуқуқи**

Меҳнаткашлар корхоналарга, муассасаларга, ташкилотларга, якка деҳқончилик (фермер) хўжаликларига, бошқа иш берувчиларга бевосита мурожаат қилиш ёки иш билан таъминлаш давлат хизматларининг бепул воситачилиги орқали иш жойини эркин танлаш ҳуқуқига эгадирлар.

Ишга қабул этиш тўғрисидаги қарор корхона, муассаса, ташкилот (бошқа иш берувчи) билан иш қидираётган одам ўртасидаги ўзаро келишув асосида қабул қилинади.

Ишга жойлашиш чоғида шартномаларни (контрактлар, битимларни) тузиш тартиби ва шартлари амалдаги қонунлар билан тартибга солинади.

10-модда. **Ўз касб-корига доир маслаҳатлар олиш, тайёргарлик ва қайта тайёргарлик кўриш ҳамда ахборотлар олиш ҳуқуқи**

Иш қидираётган ва иш билан таъминлаш давлат хизматига мурожаат қилган шахслар ишни, иш жойини ва меҳнат тартибини эркин танлаш мақсадида ўз касб-корига доир бепул маслаҳатлар олишга, тайёргарлик ва қайта тайёргарлик кўришга ҳамда тегишли ахборотлар олишга ҳақлидир.

11-модда. **Ишга жойлашишнинг контракт тузиш шаклидан фойдаланиш ҳуқуқи**

1. Ишга жойлашаётган шахслар барча турдаги корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар билан меҳнат шартномалари тузишдан ташқари контрактлар тузишга ҳақлидирлар. Контрактда меҳнат қилишнинг ҳар қандай шартлари назарда тутилиши мумкин, Ўзбекистон Республикасининг қонунларига зид келувчи шартлар бундан мустасно.

2. Контракт амал қиладиган бутун муддат давомида бошқа жойга бориб ишлаган тақдирда контракт билан ишлаётган шахснинг доимий истиқомат жойидаги уй-жой майдони бронлаштириб қўйилади. У янги иш жойида контрактга биноан уй-жой майдони олиш ҳуқуқидан маҳрум бўлмайди.

12-модда. **Чет элларда ўз касби бўйича фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқи**

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари вақтинча чет элда бўлган даврда ўз касблари бўйича фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эгадир. Бундай фуқароларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш тартиби Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланади.

13-модда. **Меҳнат соҳасида ижтимоий мадад олиш ҳуқуқи**

Белгиланган тартибда ишсиз деб эътироф этилган шахслар ишсизлик нафақаси олиш ҳуқуқига эгадирлар.

14-модда. **Иш билан таъминлаш давлат хизмати ходимларининг хатти-ҳаракатлари устидан шикоят қилиш ҳуқуқи**

Иш билан таъминлаш давлат хизмати ходимларининг ҳатти-ҳаракатлари устидан юқори идорага, шунингдек Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгилаб ўтилган тартибда судга шикоят қилиш мумкин.

III БЎЛИМ. АҲОЛИНИ ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАШНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ВА ТАШКИЛ ЭТИШ

15-модда. **Иш билан таъминлашни тартибга солиш**

Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви идоралари:

иқтисодиёт структурасини таҳлилий тадқиқ этадилар, меҳнат бозори аҳволини ва аҳоли бандлиги соҳасидаги вазиятни олдиндан тахмин қиладилар, бу соҳада давлат статистика ҳисоб-китобини ва ҳисобини амалга оширадилар;

иш билан таъминлашнинг республика ва минтақа дастурларини ишлаб чиқадилар ҳамда тегишли халқ депутатлари советлари муҳокамасига киритадилар, бунда дастурларни амалга оширишни ўз ваколатлари доирасида таъминлайдилар;

ижтимоий ишлаб чиқаришда қўшимча ишчи ўринлар вужудга келтирилишига, меҳнат шароитлари яхшиланишига кўмаклашадилар;

тадбиркорликнинг ривожланишини рағбатлантирадилар, фуқароларга кооперативлар, кичик корхоналар, ижара корхоналари ва акциядорлар жамиятларининг корхоналарини ташкил этишда кўмаклашадилар;

меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи аҳолини ижтимоий-ҳуқуқий муҳофаза қилиш чора-тадбирларини кўрадилар.

16-модда. **Иш билан таъминлашнинг республика ва минтақа дастурлари**

Аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашиш, ишсизликнинг олдини олиш ва ишсизлик оқибатларидан ижтимоий муҳофаза қилиш мақсадида республика миқёсида ва маҳаллий даражада иш билан таъминлаш дастурлари ишлаб чиқилади.

Аҳолини иш билан таъминлаш дастурининг мазмуни, уни ишлаб чиқиш ва амалга шоириш тартиби Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланади.

17-модда. **Ривожлантиришда устунлик бериладиган ҳудудлар**

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ишчи ўринларнинг ривожлантирилиши республика ҳукумати томонидан рағбатлантириладиган ҳудудларни ҳар йили белгилаб беради.

Устивор ривожлантириладиган ҳудудларда ишлаб чиқаришлар, уларнинг шўъбалари, қўшимча ва ностандарт ишчи ўринлари вужудга келтираётган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланадиган тартиб ва шартлар асосида солиқлар бўйича енгилликлар ва бошқа имтиёзлар берилади.

18-модда. **Иш билан таъминлашга кўмаклашувчи мувофиқлаштириш қўмиталари**

Иш билан таъминлаш сиёсатини белгилаш ва амалга ошириш бўйича келишилган қарорларни шилаб чиқиш мақсадида республика миқёсида ва маҳаллий даражаларда касаба уюшмаларининг, иш берувчилар уюшмалари ва давлат бошқаруви идораларининг вакилларидан иш билан таъминлашга кўмаклашувчи мувофиқлаштириш қўмиталари тузилади. Касаба уюшмалари ва иш берувчиларнинг вакиллари қўмиталарнинг таркибига тенг миқдорда киритилади.

Мувофиқлаштириш қўмиталарини ташкил этиш ва уларнинг иш тартибини қўмиталарда вакиллик қилувчи томонлар белгилайди.

Иш билан таъминлашга кўмаклашувчи мувофиқлаштириш қўмитасининг фаолиятини республика даражасида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси, маҳаллий даражада эса халқ депутатлари тегишли советлари уюштиради.

19-модда. **Иш билан таъминлаш давлат хизматлари**

1. Аҳолини иш билан таъминлаш сиёсатини амалга ошириш ва фуқароларга тегишли кафолатлар таъминлаб бериш учун аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизмати ташкил этилади. Аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизматини ташкил этиш ва унинг иш тартиби республика қонунларига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси томонидан белгиланади.

Иш билан таъминлаш давлат хизматларига пул ажратиш аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

2. Аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизматлари корхоналар, муассасалар, ташкилотларга ва бошқа иш берувчиларга кўрсатиладиган хизматлар, шунингдек меҳнат бозорининг аҳволи тўғрисидаги ахборотлар билан таъминлаш бепул амалга оширилади.

3. Иш билан таъминлаш давлат хизматининг таркибида меҳнат қилиш ва иш билан таъминлашга доир қонунлар мулкчилик шакли ва хўжалик юритишнинг шаклларидан қатъий назар давлат ва жамоат идоралари, иш берувчилар томонидан қандай бажарилаётганини назорат қилувчи инспекция тузилади.

4. Фуқароларга ўқиш ва ишга жойлашишда, шу жумладан чет элларда ишга жойлашишда пулли хизмат кўрсатувчи тижорат бюролари, агентликлар ва бошқа ташкилотларнинг фаолиятига аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизмати белгиланган тартибда бера диган лицензиялар асосида йўл қўйилади.

Тижорат ташкилотларига касб танлаш, касб маҳоратини ошириш ва фуқароларни янги ишга тайёрлаш, уларни ишга жойлаштириш билан боғлиқ хизмат кўрсатишга лицензия уларда иш билан таъминлаш давлат хизматида рўйхатдан ўтганликлари тўғрисида ҳужжат бўлган тақдирдагина берилади.

20-модда. **Иш билан таъминлаш давлат хизматининг вазифалари ва ҳуқуқлари**

1. Иш билан таъминлаш давлат хизмати:

меҳнат бозоридаги ҳолатни таҳлил ҳамда тахмин қилади ва тегишли ахборот тарқатилишини таъминлайди;

бўш иш жойларини (вакант лавозимларни) ва ишга жойлаштириш масаласида мурожаат қилган фуқароларнинг ҳисобини юритади;

иш билан таъминлаш хизматига мурожаат қилган фуқароларга ва иш берувчиларга иш топиш ҳамда ишчи кучи билан таъминлаш имкониятлари тўғрисида, касбларга ва ходимларга нисбатан қўйилаётган талаблар ҳамда иш билан таъминлашга доир бошқа масалалар тўғрисида маслаҳатлар беради;

фуқароларга мақбул келадиган ишни танлашда, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва бошқа иш берувчиларга эса зарур ходимларни танлашда ёрдам кўрсатади;

ишламаётган фуқароларни касбга ўргатиш, қайта ўқитиш ва малакасини оширишни ташкил этиш тўғрисида ўқув юртлари, муассасалар, ташкилотлар ва корхоналар билан шартномалар тузади;

бўшатилаётган ходимларга ва иш билан таъминланмаган аҳолига ишга жойлаштириш ҳамда касб танлаш юзасидан хизматлар кўрсатади;

ишсизларни рўйхатга олишни таъминлайди ва уларга ёрдам кўрсатади, шу жумладан нафақалар белгиланишига ва бу нафақаларни олиш учун чек берилишига кўмаклашади;

республика, вилоят, шаҳар ва ноҳия иш билан таъминлаш дастурлари аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш тадбирларини кўзда тутган ҳолда ишлаб чиқилишини ташкил этади.

2. Иш билан таъминлаш давлат хизмати:

корхоналар, муассасалар ва ташкилотлардан мулкчилик ҳамда хўжалик юритиш шаклларидан қатъий назар мўлжалланаётган структуравий ўзгаришлар ва амалга оширилиши натижасида меҳнаткашлар ишдан бўшатилиши мумкин бўлган бошқа тадбирлар тўғрисида, шунингдек бўш иш жойлари (вакант лавозимлар) бор-йўқлиги, шу жумладан улардаги меҳнатнинг характери ва шароити ҳақида ахборотлар олиш;

иш билан таъминлаш давлат хизматига мурожаат қилган фуқароларни малакаси ва касб тайёргарлиги даражасига мувофиқ ишга жойлаштириш учун тегишли бўш ишчи ўринлар (вакант лавозимлар) бўлган тақдирда ҳамма турдаги корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга юбориш;

барча турдаги корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар учун ижтимоий муҳофазага муҳтож кишиларни ишга қабул қилишга мўлжалланган иш жойларининг энг кам миқдорини белгилаб қўйиш тўғрисида таклифлар ишлаб чиқиш ва уларни халқ депутатлари маҳаллий советларининг муҳокамасига тақдим этиш, шунингдек мазкур фуқароларни ишга жойлаштириш учун корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга юбориш;

мулкчилик ва хўжалик юритиш шаклларидан қатъий назар корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ишончномасига мувофиқ улар номидан фуқароларни ишга жойлаштириш тўғрисида шартномалар тузиш, зарур ҳолларда уларни олдин касб тайёргарлигидан ўтказиш, йўлкира, ҳар бир кеча-кундуз учун ҳақ тўлаш, шунингдек янги истиқомат ва иш жойига кўчиб бориш чоғида тегишли корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ҳисобидан ёрдам пули бериш;

иш билан таъминланмаган фуқароларни уларнинг хоҳиш-истагига қараб ҳақ тўланадиган жамоат ишларига белгиланган тартибда жўнатиш;

иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамғармасининг маблағларини тасарруф этиш;

иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамғармасининг маблағлари ҳисобидан иш қидираётганлар сифатида рўйхатга олинган кишиларга касб ўргатиш ва уларни қайта ўқитиш харажатларини тўлаш, шунингдек ушбу Қонунда назарда тутилган миқдорларда уларга бутун таълим даври учун стипендиялар белгилаш;

белгиланган тартибда фуқароларга ишсизлик нафақалари тайинлаш, қонунда кўзда тутилган ҳолларда ана шундай нафақалар тўлашни тўхтатиб қўйиш ёки бекор қилиш;

фаолияти аҳолини иш билан таъминлаш билан боғлиқ воситачи ташкилотларни рўйхатга олиш ва улар фаолияти учун лицензиялар бериш ҳуқуқларига эгадирлар.

21-модда. **Корхоналар, ташкилотлар, муассасаларнинг иш билан таъминлашга доир давлат сиёсатини рўёбга чиқаришда иштирок этиши**

1. Ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида амалга ошираётган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар мулкчилик ва хўжалик юритишнинг шаклларидан қатъий назар иш билан таъминлашга доир давлат сиёсатини:

Ўзбекистон Республикасининг меҳнат тўғрисидаги қонунларига мувофиқ меҳнат муносабатларини тартибга солувчи шартномалар (битимлар) шартларини бажариш;

ишловчиларга касб тайёргарлиги, қайта тайёрлаш ва малака ошириш учун шарт-шароитлар яратиш;

аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашиш давлат жамғармасига молиявий ажратмалар ўтказиш;

халқ депутатлари маҳаллий советлари белгилаган миқдордаги шахсларни ишга жойлаштириш;

бўш иш жойлари (вакант лавозимлар) борлиги тўғрисидаги маълумотларни белгиланган муддатда, шунингдек оммавий равишда ишдан бўшатиш мумкинлиги ҳақидаги ахборотни ишдан бўшатиш асосларини, ишдан бўшатиш даҳл қилиши мумкин бўлган фуқаролар сони ва тоифасини ва ишдан бўшатиш қайси муддатда амалга оширилишини кўрсатиб олдиндан (камида 3 ой олдин) тақдим этиш йўли билан амалга оширишга кўмаклашадилар.

Бўш иш жойлари (вакант лавозимлар) ҳақидаги ахборотни ўз вақтида тақдим этмаган ва бундай жойлар (лавозимлар)нинг мавжудлигини яширишда айбдор бўлган ва иш билан таъминлашга кўмаклашиш давлат жамғармасига пул ажратишдан бўйин товлаётган мансабдор шахсларга иш билан таъминлаш давлат хизмати томонидан маъмурий тартибда уч ойлик мансаб маошигача бўлган миқдорда жарима солинади.

Маҳаллий ҳокимият идоралари ходимларни оммавий бўшатиш тўғрисидаги қарорни олти ой муддатга тўхтатиб қўйишлари мумкин, бунда улар корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг ана шу кечиктириш туфайли кўрган зарарларини қисман ёки батамом қоплайдилар.

2. Корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ижтимоий муҳофазага муҳтож шахсларни ишга жойлаштириш учун ихтисослаштирилган иш жойлари барпо этишлари шарт. Ушбу талаб бажарилмаган тақдирда ҳар бир барпо өтилмаган иш жойи учун ишга жойлаштириш давлат хизмати тамонидан корхона, муассаса ва ташкилотлардан улардаги ходимнинг йиллик ўртача иш ҳақи миқдорида жарима ундирилади. Ўзлари аввал буюртма берган олий, ўрта махсус ўқув юртлари ва ҳунар-техника билим юртларини битирганларни, шунингдек қайта тайёргарлик кўриш учун юборилганларни ишга қабул қилишдан бош тортганликлари учун ҳам корхоналар, муассасалар ва ташкилотлардан худди шунча миқдорда жарима ундирилади. Ундирилган маблағлар иш билан таъминлашга кўмаклашиш давлат жамғармасини тўлдиришга ўтказилади.

(Давоми бор).

Шахсий фикр

ТАЪНА ЎРИНЛИМИ?

Ҳозир икки кишининг боши қовушиб қолса суҳбат мавзуи ўз-ўзидан шу кунги турмуш қийинчиликлари, жиноятчиликнинг ўсиб кетаётганию одамлар орасида кезиб юрган ҳар хил миш-мишларга кўчади: сариёғнинг нархи фалон сўм-а! Тунов куни чўнтаги кесилаётган аёлни огоҳлантирганини сезиб қолган ўғрилар автобус тўла одамлар олдида бир чолнинг тилини кесиб ташлашибди. Пул яна синармиш ва ҳоказо... Буларга сабаб қилиб ҳамма ҳар нарсани кўрсатади — юз кишидан юз хил фикр...

Бир-бирини қувиб ўтаётган кунлар, рўй бераётган турфа хил кўнгилсизлигу жоҳилликларни ўзимча таҳлил қилар эканман, одамлар ўртасида инсоф, имон-эътиқоднинг тақчиллигидан дилим хира тортса, жиноятчиликнинг ўсиб кетаётганидан ғоят ташвишга тушаман.

Жиноятчиликнинг «болалаётгани» ҳеч кимга сир эмас. Унинг ўсишини тўхтатибгина қолмасдан, тўласинча барҳам бериш лозимлигини ҳам барчамиз биламиз. Хўш, нима қилмоқ керак, деган савол туғилиши табиий. Жавоб тайин: жиноятчиликка қарши изчил курашмоқ зарур. Курашнинг бошланганига 70 йилдан ошган, лекин самара ҳамон кўнгилдагидек эмас. Қолаверса, энди буёғига уларга, айниқса уюшган жиноятчиликка қарши кураш осон кечмайди. Чунки бозор келди, у эса ҳар бир кишидан яшаб қолиш учун курашишни шарт қилиб қўяди. Кимдир оилам, рўзғоримни таъминлай деб икки ҳисса пешона тери тўкиб меҳнат қилади, бунга бўйни ёр бермайдиган шўр пешоналар эса қалтис, ҳаром-ҳариш, жамият учун зарарли бўлган пул топишнинг осон йўлларига кириб кетишади. Бу эса, жиноятчилар сафлари янги «кўнгиллилар» билан кенгаяди деган гап.

Уларнинг пайини қирқиш вазифаси ҳар доимгидек асосан ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза этувчи ходимлар гарданида. «Милиция буни эплолмайди» қабилидаги таъналарни эшитган пайтларимда эзилиб кетаман — қўлга қалам олишим боиси ҳам шундан. Мен «Эплай олишимиз мумкин!» деб жавоб бераман. Ва бунинг учун муайян ишларни амалга ошармоқ керак, деб ҳисоблайман.

Халқимизда «Шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди» деган нақл бор. Шу боис одамлар томонидан милиция ходимлари шаънига билдириладиган баъзи гина-кудурату эътирозлар беҳуда эмасдир, деб ўйлаб қоламан. Негаки кўпчилик тармоқда бўлгани каби милиция сафида ҳам қўли ва кўнгли нотоза кимсалар учраб туриши шубҳасиз. Бунинг учун бутун милицияни қоралаш хато деб ҳисоблайман.

Менинг назаримда, ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари ва уларда ишловчиларнинг обрў-эътибори кўтарилмаса, масъулиятли соҳамизда катта ўзгаришлар ясаш мушкул. Соддароқ қилиб айтганда, халқ билан адлия ўртасида ҳеч қандай ишончсизлик бўлмаслиги, аксинча — одамлар унга суянишлари, суйишларига эришишимиз лозим. Бунинг учун сафларимизда фақат ва фақат ҳалол, виждони, қўли тоза одамлар хизмат қилмоқлари керак. Масалан, Англияда полиция ходими одамлар ўртасида ғоят катта обрў-эътиборга эга. Сабаби — ўша оддий миршаб моддий тарафдан ҳеч кимга қарам эмас, ижтимоий жиҳатдан ҳам ишончли тарзда муҳофазаланган. Улар матбуотида «Полиция порахўр, фалон, писмадон» деб жар солишмайди, аксинча, шундай нопоклик рўй берса, касбига хиёнат қилган ўша ходимнинг кимлиги ва қаерда ишлаганлиги далилларигача аниқ ёзишади. Мамлакатда эса ёшларни гўдаклигиданоқ ватанга, ҳокимиятга, қонунга, полицияга ҳурмат билан муносабатда бўлиш кераклигини уқтириб тарбиялашади. Полиция идораларида ходимларни салоҳияти, қобилиятига қараб вазифаларга тайинлашади.

Ҳуллас, биз улардан кўп нарсалар ўрганмоғимизни ва ўша даражага чиқишимиз зарурлигини замон шарт қилиб қўймоқда. Бунга эришиш йўлида эса нима ишлар қилиш керак бўлса, уларни ҳеч оғишмай, вақтни бой бермай амалга оширишимиз лозим, деб ўйлайман.

«Халқ сўзи»нинг 15 февраль сонида Абдували Примовнинг «Испаниянинг бетакрор оройишлари» мақоласини ўқиб қойил қолдим ва ҳуқуқий бу давлат полициячисига ҳавасим келди.

Ҳотам ОРТИҚОВ,
Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги 6-бошқармаси ўта муҳим ишлар бўйича тезкор гуруҳнинг ходими.

Йиллар, йўллар, тақдирлар

БЕШ КУН ВА ЎН БЕШ ЙИЛ

Уни шифохонадан тўғри ҳибсхонага олиб кетишди. Унгача Тошкентда беш кун яшади, беш кун янги хизматхонасига қатнади.

Даштлик бу йигит шоиртабиат эди. Шу боис янги жойда иш бошлаган биринчи куни кечқурун хизматдан қайтиб келаётиб сершовқин, шошқин ва жонсарак кўчаларга меҳр ила боқиб ҳаёлидан ўтказди: «Яна келдим, пойингга, азиз Тошкент! Бағрингга босурмисан миннатдор фарзандингни?» Дарвоқе, у аввалроқ беш йил умрини Тошкентда ўтказганди. Талабалик йиллари нечоғлик машаққатли бўлмасин, ҳузурбахш эди. Кундузи дорилфунунда, кечқурун «Ташсельмаш» заводида, қуюв цехида ишлаб ўтказилган навқирон умргузаронликдан ширин, оғриқли бир хотира қолгандики, янги ишнинг беш куни қайноқ фаолиятга киришиш билан биргаликда аввалги беш йилнинг лаҳзаю сонияларини тасаввур кўзгусидан кечириш билан ўтди. Зеро ўша машаққатлар баробарида олинган билимлар энди асқотиши, бедор оттирилган тонглар ҳаққи энди завқ-сурур билан ишлаши, яшаши керак эди. Аммо у фақат беш кун ишлай олди. Жирканч ва қудратли бир куч уни Тошкент, наинки Тошкент, балки она юрти Ўзбекистон бағридан юлиб олиб ўн беш йиллик саргардонлик қаърига улоқтириб ташлади.

Беш ,беш ва ўн беш... Муҳтарам муштарий, сиз рақамлар сеҳрига ишонасизми? Мен ишонаман. Буларда ҳам баъзан сайёралар тизимига ўхшаш ғаройиб, мудҳиш ва фожеий ҳодисалар бўлиб туради...

Уни ўн беш йилга эмас, бор йўғи саккиз йилга ҳукм қилишди. Қаранг-а, «бор-йўғи саккиз йил». Аммо чинакам адолатга эришуви учун роппа-роса 15 йил керак бўлди. Беш, беш ва ўн беш...

Энди воқеанинг бошига эмас, ниҳоясига алоқадор бир мактуб билан танишайлик. Зеро жумбоқнинг калити шу ерда.

«Ўзбекистон ССР Олий суди раиси ўртоқ М. М. Маликовга

нусхаси: Ўзбекистон ССР Олий Совети раиси М. И. Иброҳимовга

Ўртоқ Т. Абдиевнинг ҳақ-ҳуқуқини тиклаш тўғрисида

Менга ўз ҳақ-ҳуқуқини тиклаш борасида ёрдам беришни сўраб Ўзбекистон ССР Олий судининг собиқ аъзоси Тоҳир Абдиев ариза билан мурожаат этди. У Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг 1976 йил 26 мартдаги фармони билан мазкур лавозимга тайинланган. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми архиви ҳужжатларини ўрганиш асосида бу факт тасдиқланди.

Бироқ Т. Абдиев Ўзбекистон ССР Олий суди судлов коллегиясининг 1976 йил 28 ноябрдаги ҳукми билан Ўзбекистон ССР Жиноят кодексининг 152-моддасига биноан 8 йил муддатга озодликдан маҳрум этилган...»

Энди муаллифидан минг узрлар сўраб мактуб мутоаласини бир муддат тўхтатамиз. Чунки унинг иккинчи қисмидаги фикрлар юзага келиши учун ҳали ўн беш йил бор. Ўн беш йил...

Тоҳир Абдиев ким? Нега у шифохонадан тўғри ҳибсхонага жўнатилди? Эҳтимол ўта хавфли жиноятчи бўлгандирки, даволаниб чиққунича ҳам сабр қилишмаган, Олий суд аъзоси эканлигини ҳам ҳисобга олишмаган.

«Мен 1941 йилда Самарқанд вилоятининг Большевик районидаги Куйбишев номли колхозда деҳқон оиласида туғилдим...» Унинг таржимаи ҳоли шундай бошланади.

Тошкент дорилфунунининг ҳуқуқшунослик факультетида қандай ўқиганлигини юқорида айтдик. Кундуз дарсдан чиқиб заводга кетар, қуюв цехидаги саккиз соатлик меҳнатдан сўнг трамвайга миниб Қорақамишдаги ҳужрасига жўнар, гоҳида ҳолсизланиб ухлаб қолиб трамвай шаҳарни бир-икки айланиб, ишни тугатганида ўзига келарди. Мана шу азобли меҳнат, қайноқ цехнинг нафасни қайтарувчи иссиғида олинган тобланиш орадан йиллар ўтгач Сибирь қаҳратонларини енгишда қўл келажагини - билармиди, лоақал тушида кўрганмиди? Ахир у декабристлар ўтирган совуқ, зах ҳибсхоналардан омон чиқди. Қанча-қанча маҳбуслар уқубатда ўлиб кетганлигини ўз кўзи билан кўрди. У, қанийди-я! Қонун, адолат ҳимоясига азм этган йигит ўзининг айнан қонунсизлик ва адолатсизлик қурбони бўлажагини билганида бунинг кўчасидан етти маҳалла наридан ўтмасмиди!

Алҳол, бу абас сўзлар, абас мулоҳазалардир. Ахир қонунни, қонунчиликни мукаммал билгани, рафиқаси ҳам шу соҳа билан шуғулланаётгани туфайли ҳақиқатни юзага чиқармадими? Ахир турли идораларга 600 дан зиёд ариза йўллаш, юз марталаб бориш учун чексиз матонат, беназир ирода керак...

Дорилфунундан сўнг Самарқандга келди. Дастлаб Нарпай район прокуратурасида, сўнгра Самарқанд шаҳар прокуратурасида терговчи бўлиб ишлади. 1970 йил ноябрида Самарқанд шаҳар судига судья бўлди. 1974 йилда вилоят суди аъзолигига муносиб кўришди. Ва ниҳоят 1976 йил 26 мартда жумҳурият Олий суди аъзоси...

Шундан салгина олдин, яъни етмишинчи йиллар ўртасида жумҳурият Олий суди, бир неча вилоят судлари раисларининг ва бошқа айрим юқори лавозимли раҳбарларнинг қамалишлари билан боғлиқ шов-шувли суд жараёнлари эсингиздами? Тўғри, ўша воқеа ҳақида расмий матбуот лом-мим демаган. Аммо аҳоли ўртасида турли миш-мишлар тарқалиб кетди. «Аллақандай гуруҳбозлигу тил бириктиришлар, ҳокимият учун курашувчи аллақандай тўда» ва ҳоказо. Улар ими-жимида, мутлақо бошқа маънодаги жиноий ишлар билан жавобгарликка тортиб юборилдилар. Мудҳиш сукунат қарор топди.

Аслини олганда ўша гуруҳбозлик микёси, мазмуни қанчалик бўлганлигини парвардигорнинг ўзи билади. Аммо шу нарса ойнадек равшанки, бу ишдан, бу вазиятдан жумҳурият Ички ишлар вазирлигининг ўша пайтдаги раҳбарлари усталик билан фойдаландилар. Қонунга биноан учинчи ҳокимият ҳисобланувчи судлов, ҳуқуқ ҳимоячиси бўлмиш прокуратура маҳкамалари юзига балчиқ чаплаб ташланди. Ички ишлар вазирлиги қонун, ҳақиқату адолатнинг «ягона, чинакам қўриқчисига», унинг серкорлари «миллий қаҳрамонлар»га айландилар. Бу фикрга монелик қилган одамнинг бошида тожи бўлса ҳам жойи ертўлада эди. Азиз муштарий! Бу ҳақиқатдан кўз юмиш мумкин эмас. Унинг юзлаб гувоҳлари бор. Улар тирик. Улар эндигина адолат юзини кўрмоқдалар. Тоҳир Абдиев шулардан биридир.

У Олий судга ишга келган кунларда бояги ишлар туталлаб юборилган бўлса ҳам «ажиналарни овлаш» ҳамон давом этарди. Ахир бояги сохта қаҳрамонлар ўз «қаҳрамонликларини» давом эттиришдан, жамоатчилик нигоҳида даҳшатли, қўрқинчли салобат солиб туришдан манфаатдор эдилар.

Ўша пайтдаги ғаройиб бир воқеани айтмаслик мумкин эмас. Маълумки судлов ва прокуратура ходимлари фаолияти билан боғлиқ жиноятлар прокуратура томонидан тергов қилиниши керак. Аммо ўшанда СССР Бош прокурори ҳиммати билан бу иш жумҳурият Ички ишлар вазирлиги ихтиёрига берилганди. Суд, прокуратура маҳкамаларининг кечагина озодликда юрган юқори раҳбарларини милиция ходимлари «мириқиб» тергов қилишди. Тепиб, тепкилаб, майиб қилишиб, иродасини синдиришиб, марказдаги «одил» қозилар қўлига ипакдай мулойим қилиб беришди.

Тоҳир Абдиевга қўйилган айбни тилга олиш кулгили туюлади. Эмишки, у Самарқандда ишлаган пайтда суд қилган икки шахсга енгил жазо берганлик учун пора олган. Бу уларнинг эсига орадан шунча муддат ўтгач, турмада ўтирган пайтларида тушганини қаранг.

Мен миллатчи эмасман, муштарий дўстим. Байналмилал оилада тарбия олганман. Ўзимизда ўзбек, рус, тожик тилларида бирдек сўзлашиб келинган. Ҳозир ҳам шундай. Аммо мана бу ҳол менинг нафсониятимга тегади, миллий туйғуларимни ҳақоратлайди. Тоҳир Абдиевдан «жабрланган» кимса арман. Уни ҳибсга олишга фатво этган Каракозов ҳам. Қамашга рухсат берган жумҳурият прокурори ўринбосари Поплавский рус, (балким яҳудий). Тергов олиб борган Березовский, суд қилган Олий суд аъзоси Сергеев ҳам. Бу ишларга сукутли ризолик билдирган Ўзкомпартия Марказкоми маъмурий бўлими мудири Архангельский ҳам. Буни қандай изоҳлайин, қай тарзда шарҳлайин, нима деб тушунтирай, биродар?

Эҳтимол, мустақиллик деган улуғ, муқаддас неъматни кўриб кўзимизга, ўзимизга ишонмай нигоҳимиз қамашиб, тасаввуримиз карахтлашиб қолганлигининг боиси шудир? Наҳотки, биз ўз тақдиримизга ўзимиз хўжайин бўлдик? Наҳотки биз энди ўз ўзимизда ўзимиз тартиб ўрнатсак? Наинки ўзимиз қамаб, ўзимиз озод этиш ҳуқуқига эгамиз?

Яна бир бор узр. Аммо қанча қоғоз титсамда, мен бу мантиқсизликдан таассуфланган, ор этган, монелик қилган бирон ўзбекни топа олмадим. Ҳужжатлар жим, ҳужжатлар гунг. Қани ўн беш миллионли ўзбекдан бир тирик жон? Ҳайҳот! Мени шаккокликда, осийликда айблсангиз ҳам майли, аммо Ўзбекистонда Тоҳир Абдиевлар бир кишими, юз кишими? Минглар, ўн минглар...

Архангельскийлар, Поплавскийлар, Сергеевлар, Каракозов, Гдлянлар эса... Улар ҳам кўп...

Бир пайтлар «Мусофир» деган қисса ёзиб жаридалардан бирига олиб борсам, ношир акахонимиз «Бизнинг Совет мамлакатида яшовчи бахтлар водийсининг гражданини мусофир деб аташга ким ҳуқуқ берди», дея жеркиб чиқариб юборганди. Ўша қисса ҳалиям жомадонимда ётибди. Энди уни ўқиганлар кулсалар керак. Майли, гап бу ҳақда эмас. Аммо Тоҳир Абдиевлар аҳволи мусофирникидан ҳам, муҳожирникидан ҳам баттар эди.

Дарвоқе, Гдлян. Бу зот ўша пайтлар Каракозовдан таълим олиб чиниқишни эндигина бошлаганди, Каракозов уни Ўзбекистондаги навбатдаги «салб юришига» тайёрлаб, боқиб, семиртириб ётганди...

Абдиев ҳамма айбларни инкор этди. Аммо бу инкорнинг тариқча аҳамияти йўқ эди. Унинг тақдири хамири аввалдан пишитиб қўйилганди. Суддан кейин Сергеевда ҳамкасблик туйғуси уйғондими ёки виждони безовта қилдими, ҳар ҳолда шу маънода гап қилди: «Мени Архангельский мажбурлади. Хафа бўлманг, ишингиз бекор қилинади» деди. Сергеев ҳозир марҳум. Майли, ўрисча айтганда, «Тупроғи пардан бўлсин», тўғри башорат қилган экан. Фақат башоратининг рўёбга чиқиши учун атиги 15 йил керак бўлди. Оралиқдаги бу «атиги» йиллар эса Қозоғистон даштлари, Сибирь кенгликларида минг азоб, миллион уқубатда кечди. Ҳибсдаги одамнинг бир лаҳзаси озодликнинг бир йилига татийди, дейдилар. Энди ҳибсдаги лоақал бир йилни олинг. Уни кунга айлантирсак 365, соатда 8 минг 760, дақиқада 525 минг 600, сонияда 31 миллион 536 минг, лаҳзада 1 миллиард 892 миллион 160 минг ҳосил бўлади. Салкам 2 миллиард лаҳза. Энди ана шу йилларни лаҳзалаб санаган бегуноҳ инсон ҳолатини кўз олдингизга келтиринг.

Александр Дюма отахоннинг «Граф Монте Кристо» романини ўқигансиз, албатта. Тоҳир Абдиев ҳам ўқиган. Аммо унда ўтган йиллар мобайнида Иф қалъасининг тутқуни булмиш Эдмон Дантесдан фарқли ўлароқ қасос туйғуси эмас, она-Ватан — Ўзбекистонни, мунис ва мушфиқ онаси Унсин аяни, рафиқаси Раънохон ва олти фарзандини омон кўриш иштиёқи мумтоз, собит, барқарор турди. Бу иложсизлик маҳсули эмасди. Бу дастлаб бўлган қасос ҳисси, сўнгра тушкунлик, сўнгра беморлик ва бошқа истак-иштиёқлардан кейин тиниб, софланиб ҳосил бўлган биллурдай ярқироқ туйғу — асл муҳаббат туйғуси эди. Бу туйғу ғараз, кек, адоват ҳисларидан юксакдир! Ана шу туйғу уни энг оғир дамларда ҳам қалбининг тўрида асраган машғулотини — шеър ёзишни давом эттиришга чорлади. Ўнлаб дафтарлар тўлдирилди. Шеърлар, достонлар битилди. Шубҳасизки, бадиийликнинг юксак талабларидан анча йироқ, мақсад нашр этиш ҳам эмас. Аммо уларда озурда қалбнинг самимий, мунаввар инъикоси бор. Ҳайратланарлиси шундаки, тушкунлик, ғамгусорликдан кўра ёруғ умид, эртанги кунга ишонч устунлик қилади. Мана улардан бири:

«Эй, бўронли Заречний, қучоғингда тутқунман,
Сўлим гулбоғларимдан ноҳақ сургун бўлганман.
Суронлар муддатини ўтамоққа келганман,
Ҳасаду ўч заҳрини тотимоқдан тўйганман.
Кунлар ўтар лаҳзалар ой-йилларга айланиб,
Бағрим оқар, қон бўлиб, ўтдек ёнар чулғаниб,
Аммо умид ўлмаган, гарчи номим булғаниб
Ҳақ эшиги очилар, албат чиққум оқланиб.
(19.04.82)

Унинг яна бир овунчи китоблар бўлди. Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар», Шуҳратнинг «Олтин зангламас», Ўктам Усмоновнинг «Гирдоб» романлари мудом ёстиғининг остида эди. Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов шеърларини ёддан айтар, иқтибослар ёзарди.

Онаси Унсин ая эса бегуноҳ фарзандини кута-кута дунёдан кўз юмди. Буни Тоҳирга икки йилдан сўнг айтишди. Она қабрини зиёрат қилиш унга яна беш йилдан сўнг насиб этди. Шеърларининг бирида у ёлғиз умиди она қабрига бош уриш эканлигини ёзади. Ҳайтовур умид руёбга чиқади. У соғ-омон келиб онасининг қабрига тиз чўкди. Фақат шу сажда баробарида онани фарзанд дийдоридан маҳрум этган, фарзандни тўн кийиб, бел боғлаб она тобутини кўтаришдан, волида қабрига ўз қўли билан тупроқ ташлаш имконидан дариғ тутган замонадан унсиз йиғлади. Гарчанд...

— Гарчанд айни баҳор эди у озодликка чиққанида. 1982 йил кўклами эди. Ҳамал боғларида яшариш, янгиланиш қўшиғи таралар, чирик тасаввурлар, мудроқ шуурлар замирида вужудга келаётган янги бир замоннинг мубҳам белгилари, куртаклари, муждалари бор эди. Бу куртаклар гул очиб мевага, муждалар воқеликка айландию, аммо «гдлянчилик» аталмиш қатағон бошланиб бутун бир миллатнинг иродаси яна қаттиқ синовларга дуч келди: ҳўлу қуруқ баравар ёнди. Зеро, ҳали Каракозов от ўйнатар, устига устак унинг қиличбардорлари ғайрат билан ишга киришгандилар.

Шу боис Тоҳир Абдиев тўла озод бўлгач ҳам яна беш йилни сарсону саргардонликда ўтказди. Гуё бу рақам илоҳий бир куч касб этган ва мудом унинг қисмати устидан қаҳ-қаҳ уриб кулар эди. Илло ҳар қандай илоҳий куч ҳам самовий бир мутаносибликка буйсунгусидир. Ҳар қандай қабоҳатнинг ҳам чеку чегараси, ибтидоси ва интиҳоси бор. Бу ғал ҳам шундай бўлди. Гарчанд бунинг учун умрнинг гули, йигитликнинг жавҳари сарфланди, сочларга қиров қўнди, пешонада «шудгор»лар унди... Ҳар нечук шундай бўлди.

Энди юқоридаги мактубнинг давомини келтирамиз:

«...Республика прокурорининг протестига биноан Ўзбекистон ССР Олий суди Президиумининг 1990 йил 13 июлдаги қарори билан мазкур ҳукм бекор қилинди ва Т. Абдиевга нисбатан қўзғатилган жиноий иш унда жиноят воқеаси юз бермаганлиги учун Ўзбекистон ССР Жиноят-процессуал кодекси 5-моддаси 1-бандига асосан тўхтатилди.

СССР Олий Совети Президиумининг 1981 йил 18 майдаги «Тергов, прокуратура, суд органларининг ноқонуний ҳаракатлари оқибатида фуқароларга етказилган зарарни қоплаш тартиби ҳақидаги Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги фармонига биноан Т. Абдиевни Ўзбекистон ССР Олий суди аъзоси лавозимига тиклаш ҳақидаги масалани кўриб чиқишингизни сўрайман.

П. АБДУРАҲМОНОВ,
халқ депутатлари Самарқанд вилоят совети раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати.

18.10.90».

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитети уни ўз вазифасига тиклаш лозимлиги ҳақида хулоса чиқарди. Жумҳурият Адлия вазири М. Маликов, прокурори Б. Мустафоев бу масала билан астойдил шуғулландилар.

Сўнг унинг ўз розилиги билан Самарқанд вилоят суди раиси муовинлигига тавсия этишди. Аммо вилоятда уни Олий Кенгаш сессиясига вилоят суди аъзолигига тавсия этишга қарор қилинди. Депутатлар аҳли унга самимий ишонч ва сидқидиллик билан овоз бердилар.

Шунда у яқиндагина кўнглидан кечирган бир андишани буткул инкор этди. Дилида яна эзгу умидлар барг ёзди. Андиша боиси шул эдики, бир пайтлар заҳмату машаққат чекиб, қонун хизматига бел боғлаб, бунинг эвазига ўн беш йиллик уқубат орттирганини ўйлаган, «ҳақ-ҳуқуқим тўла тиклангач, бу соҳани тарк этсаммикан» деган надоматли, ўкинчли, аламли бир фикрни шууридан ўтказганди. Қаршисидаги хайрихоҳ нигоҳларга боқар экан, ўша оний иккиланиш бетамом чекинди. Не-не туҳмату маломатлар, даҳшату қабоҳатлар, хўрлигу ҳақоратларни кўриб йиғламаган эди. Бугун кўзидан бир томчи ёш сизиб чиқди. Буни севинч ёшлари десак, жўн гап бўлади. Бу вужуднинг руҳга — енгилмас, таслим бўлмас руҳга ҳадя этган бир мисқол дурахшони эди.

Тоҳир Абдиев мажлисхонадан оловдек ёниб чиқди. Ташқарида ҳорғин, қаҳрабо куз. Аммо азим ва қадим ҳаёт ўзининг мангу қўшиғини сокин куйлаб ётар эди: «Руҳим, сен вужуднинг ғамини ема!»

Дарҳақиқат, руҳи сўнмас, тўнмас, буйсунмас экан, инсон енгилмайди. У ҳаммасини янгидан бошлай олади. Муқаддима эса ҳамиша яхши. У ёшликнинг, эзгу умид ва пок ниятларининг эгизагидир.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

АКСИ САДО

САВДОДАГИ ҒАВҒОЛАР

Муҳтарам муштарий!

Ёдингизда бўлса керак, ўтган йил 31 декабрда «Савдо хизматидан мамнунмисиз!» сарлавҳаси остида мўъжазгина мақола чоп этиб, «Халқ сўзи» сизни мулоқотга таклиф қилган эди. Ундан кўзланган мақсад ягона — аҳолига талон бўйича берилиши лозим бўлган озиқ-овқат маҳсулотларини сотиб олишда савдо тармоқлари хизматидан кўнглингиз тўлаяптими, йўқми — сизларнинг шу ҳақдаги фикрларингизни билиш эди. Якунланган йилнинг охирги кунидан то шу дақиқаларгача ҳам таҳририят телефонлари қўнғироқлари тингани йўқ. Мулоқотга жавобан нафақат кўпдан кўп мактублар, ҳатто қўлида арзнома билан ташриф буюраётганлар ҳам кўпчиликни ташкил этади.

«Тошкент шаҳар Фрунзе районининг «Ирригатор» мавзесидаги 66-магазиндан ўтган йил декабрь ойи учун гуруч, тухум, ароқ, кир совуни олганимиз йўқ, — дейди 8-уйнинг 37-хонадонида яшовчи Раҳматилла Тошхўжаев. — Январь ойининг дастлабки кунларида дўконга борган эдик, у ердагилар «энди куйиб кетди» дейишди.

Худди шу районнинг Рағат маҳалласи Баҳодир кўчасидаги 92-уйда яшовчи Саломат Абдуллаева ҳам декабрь ойида 12-магазиндан гўшт, тухум, арақ ололмаганини, ишдан бўш пайтида магазинга борса «ҳозир сотувда йўқ» деган жавобни эшитишини айтди.

8 январь куни Ўрта Осиё Темир йўллар бошқармаси ходими Исмоилов таҳририятга қўнғироқ қилиб, Бектемир район Бинокор қўрғонидаги 23-магазинда ҳали ҳам 1992 йил учун талонлар расмийлаштирилмагани, аҳолига тақсимлаб берилиши зарур бўлган ун новвойларга пуллаб юборилаётгани, маҳсулот тарқатишда тартиб-адолатдан асар ҳам йўқлиги, бу қонунбузарликлар ҳақида ўша ердан сайланган депутат Б. Ниёзматовга мурожаат қилишганида у ваъда берганига қарамай халқ ризқига хиёнат қилувчилар ҳамон ўз «фаолият»ларини доимгидек давом эттиришаётгани, 7 январь куни ўша дўконда «Жасорат» (қўйилган номни қаранг) виноси нақд саккиз сўмдан сотилгани тўғрисида хабар берди.

— Фрунзе районининг Бобур кўчасида жойлашган 5-озиқ-овқат магазинида аҳолига хизмат кўрсатиш мутлақо ёмон, — дейди Ўздавширкаттаъминот бирлашмаси таржимони Эркин Иброҳимов. — Ўтган йилнинг ноябрь—декабрь ойларида тухум ололмадик. Бирон марта ҳам колбаса харид қилолмадик. Талон бўйича тарқатиладиган маҳсулотларнинг ҳаммаси ҳам кўпинча пештахтада бўлавермайди. Сотувчилар эса харидорларга «Ҳозир ҳамма бандларга имзо чекиб қўяверинг, бугун сотувда бўлмаган маҳсулотларни мана бу қоғозчага ёзиб қўйдим, бошқа куни келиб олаверасиз» дейишади.

Ана холос! Оила варақаси асосий ҳужжатку, ахир! Сотувчи ҳийласига лаққа тушиб унга имзо қўйган харидор эртасига бирон-бир маҳсулотни олмаганлигини қандай исботлайди? «Ишбилармон савдо ходимлари»нинг бундай иш тутишлари замирида нима ётганини эса англаш қийин эмас.

«Бизга хизмат кўрсатувчи аралаш моллар магазинида атиги 6—7 хил маҳсулот талон бўйича тарқатилади, — деб ёзади Фориш районидаги Ухум қишлоғи аҳли номидан М. Маҳкамов, А. Эргашев ва бошқалар. — Ўтган йил ярмида икки марта ўсимлик ёғи сотиб ололдик, холос. Тирикчилик учун зарур маҳсулотларнинг аксарияти дўкон пештахталарида йўқ, лекин чайқовчида ҳаммаси бор. Фақат нархи чақади. Хўш, улар қаердан олишади? Бунинг сабаби эса сўқирга ҳам равшан. Ўз улушимизни ололмаётганимиз тўғрисида магазин мудири ва сотувчиси Х. Орзиевга айтсак, у «менга беришгани шу бўлса нима қилай?» дейди. «Юқори»даги мутасаддиларга ҳам кўп бор мурожаат этдик. Қуруқ ваъдалар, қўйнимизни пуч ёнғоққа тўлдириб, секин силаб-сийпаб жўнатиб юборишлардан тўйиб кетдик. Хуллас, гап кўп...»

Шундай мазмунда ёзилган мактублар жуда сероб. Жумладан ургутлик Неъмат Нарзиқулов, Жуман Қулмуродов, Тошкент шаҳрида яшовчи Қўрқмас Мирза ўғли, А. Жуматова, Дўстлик районидан Замон Қурбонов, ғаллаороллик В. Ҳайдаров ва бошқа кўпгина муштарийларимиз йўллаган хатларнинг деярли ҳаммасида савдо тармоқларидаги суиистеъмоллар, аксарият сотувчиларнинг муомала маданиятидан йироқлиги, харидорлар билан дағал муносабатда бўлишлари, эл ризқига хиёнат ҳоллари тобора кўпайиб бораётгани, савдо соҳасидаги «олғир»ларни тартибга солиб қўядиган мардлар қачон бўй кўрсатишларини интиқлик билан кутишаётгани ҳақида куюниб-ўртаниб ёзишган.

16 январь куни эрталаб Собир Раҳимов район Себзор маҳалласидаги 24-озиқ-овқат магазини эшиги олдида йигирма чоғли одам асабийлашган кайфиятда овозларини кўтариб бир-бири билан суҳбатлашиб туришарди. Қизиқишим ортиб троллейбус бекатидан улар томон секин қадам ташладим...

— Декабрь ойида гўшт, ун харид қилолмадик, — дейди 52-уй 18-хонадонда яшовчи Хосият Тошпўлатова. — Буниси майли, бир амаллаб кун ўтказдик. Ишонасизми — январнинг 2—9 кунлари магазинда нондан бўлак деярли ҳеч нарса сотилмади. Кўпдан-кўп югур-югурлар, юқори ташкилотларга сим қоқишлардан сўнг 9 январь куни тушдан кейингина талон бўйича маҳсулот бера бошлашди. Бу қандай бедодлик? Нарх ошишини билиб товарларни босиб қўйишганини ким сезмайди дейсиз?

— Биз ҳам декабрда ун, кир совуни, чой, вермишелдан бенасиб қолдик, — дейди 52-уй 40-хонадонда истиқомат қилувчи З. Раҳматуллаева. — Харид қиладиган кунимизда маҳсулотнинг қарийб ярми сотувда бўлмайди.

Ўша куни тирикчилиги асосан шу магазинга қараб қолган Ойша Иброҳимова ҳамда Мукаррам Содиқова бизга хунук воқеа ҳақида хабар беришди: оила варақасига олинмаган маҳсулот учун кимдир имзо чекиб қўйибди.

Юқорида ёзганларимиз каби воқеалар, тартибсизликлар ҳақида далиллар келтираверсак, уларнинг поёнига етишимиз амри маҳол. Таҳририятга сим қоқиб арз-ҳол қилганлар исми шарифларини ёзишнинг ўзигагина беш варақ қоғоз ҳам кам. Афсусланарли жойи шундаки, «магазиндагилар хизматидан қониқаяпмиз» деган мазмунда на бирор киши қўнғироқ қилди, на бирор мактуб олдик.

Бу билан жумҳуриятда, қолаверса Тошкентдай шаҳри азимда намуна бўлса арзигудек озиқ-овқат магазини йўқ экан-да, деган гапни айтиш фикридан йироқмиз. Бўлса бордир, лекин халқ ризқига заррача ҳам хиёнат қилмайдиган шундай савдо шохобчаси мавжудлигига ишониш мушкул.

Маълумки, Тошкент шаҳри озиқ-овқат дўконларида қайси уй ёки кўчада яшашига қараб ҳафтанинг муайян кунлари аҳолига талон бўйича маҳсулот сотилади. Шу нарса маълум бўлаяптики, харидорларнинг маълум бир қисми магазиндан ўз улушини вақтида сотиб ололмаётир. Хўш, сабаб нима? Менимча бу ерда қандайдир устамонлик бор. Дейлик, кеча сиз ул-бул харид қилгани дўконга бордингиз. Афсуски, оила варақасида кўрсатиб қўйилган маҳсулотларнинг ҳаммаси ҳам ўша куни сотувда бўлмайди. Шунда «бошқа куни олиб кетасиз», дейди сизга сотувчи. Харид қилолмаган маҳсулотингизни уч-тўрт кундан кейин пештахтада кўриб қоласиз. Илинж билан узундан-узун навбатдагилар қаторига бориб қўшиласиз. Навбатингиз етиб келганида эса сотувчи талонингизга қарайди-да, «йўқ, сотолмайман, чунки бугун сиз яшайдиган уйдагиларга эмас, фақат фалон-фалон рақамли уйда истиқомат қиладиганларга маҳсулот берамиз» дейди.

Сиз эса бўлиб ўтганларни тушунтиришга ҳаракат қиласиз, лекин сотувчи бунга ҳам жавоб топиб беради: «Менда фалон-фалон уйларнинггина оила варақалари бор, бошқалари маъмурият томонидан қулфлаб қўйилган, ололмайман, иложим йўқ» дейди. Сўнгра сиз индамай, икки қўлингизни бурунга тиқиб ортингизга қайтишдан ўзга чора тополмайсиз. Шу ҳол такрорланаверади, такрорланаверади, қарабсизки, 30—31 кундан иборат бир ой ҳаш-паш дегунча ўтиб кетади. Яна дўконга бориб «Ўтган ойда фалон-фалон нарсаларни фалон сабаблар билан сотиб ололмагандим» дейсиз. Сотувчи эса «Вақтида келиш керак эди, ҳозир фалон ой, ўтган ойдагилари энди куйиб кетди» деб жавоб қайтаради. Буни эшитиб ўзингиз ҳам куйиб кетасиз... Бундан ташқари дўконларда талон бўйича маҳсулот берадиган кунларнинг гоҳида ўзгариб туришидан ҳам қандайдир бир мақсад кўзлангандек туюлади.

Савдо соҳасида ёзилганидан бошқа — ёзилмаган қонун-қоидалар ҳам борлиги кўпчиликка маълум. Яна шуниси ҳам аёнки, тармоқ ходимлари ўша ёзилмаган қонунларга риоя этишлари босисгина даромадлари бошқаларникидан фарқ қилади. Ёзилмаган қонунларга риоя этмаган ходим эса бу соҳада ишлаб кетиши гумон. Тўғри, қўлга тушмаган ўғри — ўғри эмас. Лекин қўлимизни кўксимизга қўйиб айтайлик — магазинлардаги ишлар қатъий интизом, ҳалоллик, тўғрилик, поклик билан йўлга қўйилганда одамлар шунчалик оташин бўлишармиди? Йўқ, албатта.

Яхшидир, ёмондир — келди бозор. Менинг назаримда бизда эркин нархларга бошқа жумҳуриятлардан кўра кечроқ ўтилгани ҳам савдодаги суиистеъмолларнинг кўпайишига сабаб бўлди. Негаки бизнинг арзон нархдаги кўпдан кўп маҳсулотларимиз турли йўллар билан ташқарига чиқиб кетди. Ўша эски нарх яна уч-тўрт ой амал қилиб турганида не кўйларга тушиб қолишимизни бировлар тасаввур ҳам қила олмасалар керак.

Ҳа, ҳеч кимга сир эмас: тирикчилигимизнинг бугунги аҳволи ночор. Бироқ кишин кўнглига таскин бергувчи, эртанги кунимизнинг порлоқ бўлишига комил ишонч бахш этгувчи маёқ бор. У — биз не-не машаққатлар ила қўлга киритган мустақиллик, мустақил жумҳуриятимизнинг мустақил байроғи. Мустақиллик эса сидқидил, тинч ва ҳалол меҳнатимиз, халқпарварлигимиз, ўз гарданимиздаги масъулиятни бутун бўйбасти билан ҳис этишимиз, ҳар биримиз ўз касби аъмолимизга ижодий ёндашишимиз билангина мустаҳкамланади. Акс ҳолда... Худо кўрсатмасин...

Шуҳрат ТЎЛҚИН ўғли,
«Халқ сўзи»нинг хатлар, шикоятлар ва оммавий ишлар бўлими катта мухбири.

ТАҲРИРИЯТДАН: халқни озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда талон тартиби жорий йилда ҳам амал қилаётир. Савдода қатъий интизом, ҳалоллик, тартиб ўрнатилиши зарур. Эски аҳвол сақланиб қолар экан, нафақат қорнимизни, ҳатто бошимиз, жонимизни ҳимоялаш ҳаракатига тушиб қолиш эҳтимоли ҳам йўқ эмас. Негаки, ҳаром-ҳаришдан чўчимайдиган, ўз нафси йўлида халқ ризқига хиёнат қиладиган кишилар ватанни, халқини ҳам ўйлаб ўтирмай сотиб юборадилар. Инсоният тарихида бунга мисоллар кўп. Шундай экан, якунланган йилда йўл қўйилган нуқсонларга тармоқнинг мутасадди идоралари раҳбариятлари ўз муносабатларини билдирадилар ва юқорида келтирганларимиз каби хатолар бундан кейин содир бўлмайди деб умид қилгимиз келади.

Рўзноманинг сўровига муносабат билдирган — қимматли вақтини аямай таҳририятга сим қоққан, мактуб йўллаган ҳамда ташриф буюрган барча муштарийлардан «Халқ сўзи» ғоят миннатдор ва ҳамиша қарздор.

ИҚТИСОДИЁТ ЯНГИЛИКЛАРИ

БОШҚАРМА ТУЗИЛДИ

● ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА давлат мулкини тасарруф қилиш, уни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш бошқармаси тузилди. Бошқарманинг вазифалари белгилаб қўйилди: бозор иқтисодиётини вужудга келтириш, эркин ишбилармонлик учун шарт-шароит яратиш, давлат мулки якка ҳокимлигига барҳам бериш, республикада яшаётган ҳар бир кишини ижтимоий ишлаб чиқариш воситалари ва маҳсулотларига эга бўлиш имкониятини бериш шулар жумласига киради.

Давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш қонун билан мустаҳкамланади. Ушбу жараёнларни, шунингдек 1992—1993 йилларда республика мулкини давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришнинг давлат дастурини тартибга келтирадиган қонунни ишлаб чиқиш ниҳоясига етказилмоқда.

* * *

МЕБЕЛЧИЛАР ХУСУСИЙ МУЛК ЭГАСИ

● АНДИЖОНДАГИ «Нур» ишлаб чиқариш бирлашмаси мебелчилари ўз корхоналарини давлатдан сотиб олдилар ва унинг эгаси бўлдилар.

Бу эса янги маҳсулотни жорий этишдан уни кўплаб ишлаб чиқаришгача бўлган оралиқни анча қисқартириш имконини берди. Чунончи, корхонада қисқа муддат ичида юмшоқ мебеллар, икки кишилик ва бир кишилик кароватлар, юмшоқ курсилар тайёрлашни ўзлаштириб олишди.

Саид АҲМАД

МАҲАЛЛАДА ДУВ-ДУВ ГАП

«ОҚ УЙ»

Атрофи кунгира панжаралар билан ўралган уч қаватли бу уйни микрорайондагилар «Ой уй» деб аташарди. Унда обком ва горком ходимлари яшайдилар. Фақат пастдаги икки хонали, уй семон заводининг ишчиси, жиндек-жиндек отиб, ширингина кайф қилиб юрадиган, бир этак боланинг отаси Қодиржон акага текканди.

Шундоқ казо-казолар орасига бу одам қандай қўшилиб қолдийкин, деб ўйлашингиз мумкин. Обкомнинг маъмурий-хўжалик бўлими бошлиғи Турсунбоев бир иш қилса, билиб қиладиганлардан эди. Бу уйда шонли ишчи синфининг вакиллари ҳам бор, деб айтиш учун атайин шундай қилганди.

Қодиржон ака уйнинг ўқ ўтмас қалқони ҳисобланарди.

Бошқа уйлар бир-бирига елка тираб, бир-бирига офтоб туширмайдиган қилиб қурилган. Аммо «оқ уй»нинг атрофи очиқ. Баҳаво. Олди гулзор, икки ёнида арчаю сарвлар қишин-ёзин кўм-кўк бўлиб туради. Болалар майдончаси панжара ичкарисида бўлганидан бошқа «дом»лардаги болалар буёққа киритилмасди. Семон ҳовузчада фақат«оқ уй» болалари чўмилишарди.

«Оқ уй»нинг микрорайон ҳаётидаги ижобий ўрни тўғрисида ҳам гапириш керак. Шу уй бор экан, микрорайонда электр ўчмайди, ўчса ҳам икки минутга қолмай ёнади. Водопровод қувурлари ёрилмайди. Газ бир меъёрда келиб туради. Уғри ораламайди: тонг отгунча милиционер уй атрофида айланиб юради.

Тонг отар-отмас «оқ уй» олдига «Москвич» фургони келади. Оқ халат кийган давангирдек бир йигит этажма-экаж юриб картон коробка тарқатади. Бу коробкаларда бир кун олдин телефонда берилган буюртмага биноан қора-қизил икра, янги сўйилган қўй гўшти, қоғоз банкада қаймоқ, апелсин, ҳинд чойи, кўк чой ва қази каби ноёб емишликлар бор.

Қодиржон неварасининг апелсин пўчоғини ҳидлаб юрганини кўриб юраклари эзилиб кетди. Эртаси куни у фургонда келган йигитдан икки дона апелсин сўраганди, бермади, «Ҳожиматова аядан сўранг», «хўп» десалар бераман», дедию юқорига чиқиб кетди. Бироздан кейин иккинчи қаватдан Ҳожиматова аянинг шанғи овози эшитилди. «Оббо, шу алкашнинг боласига апелсин ейишни ким қўйипти!»

Дили вайрон Қодиржон бозорга бориб апелсин тополмади, охири вокзалга чиқиб, вагон-ресторандан иккитагина апелсин сотиб олди.

«Оқ уй»дагилар, маҳаллада бўладиган тўй-маросимларда қатнашмайдилар. Хонимлар эса қаланғи-қасанғи қўшниларни назар-писанд қилмайдилар.

«Оқ уй»га бирон марта бўлсин пиёда одам келганини биров эслаёлмайди (Қодиржоннинг уйи бундан мустасно). Болалари яслидан то институтни битирмагунларича машинадан тушишмасди. (Қодиржоннинг болалари бундан мустасно).

Учинчи қаватда яшайдиган Марлен деган киши бандаликни бажо келтирди. «Оқ уй» хонимлари ателье модадан шошилинч икки чевар чақиртириб эрталабгача қора кўйлак тикдиришди. Марҳум детдомда ўсган экан, бирга тарбияланган уч-тўртта дўстлари етиб келишди. Аммо ўғли келмади. БАМда уйланиб, қолиб кетган экан. Ундан: «Квартал охири бўлгани учун ишлар кўп, объект топширишим керак, ўзларинг кўмиб қўяқолинглар» деган телеграмма олинди.

Вохликкина етиб келган ювғучи пастда, кўпчилик ичида ўтирар, бу ҳунар унга бобосидан қолганини, падари буэруквори Тошкентни ўрислар олганда шаҳид бўлганлардан икки юз кишини, ҳатто Тошкент беги Алимқули бекни ҳам ўзи ювганини, «Шаҳидон» қабристонида ётган марҳумларнинг деярли ҳаммасини ўзи кафанлаганини ширин бир энтикиш билан гапириб ўтирарди. Дадаси эса икки министр, уч артист, полковник-майорлардан ўн биттасини ювгани, у кишидан кейин ўзи ота касбини улуғлаб уч ёзувчи, беш депутатни ювганини завқ-шавқ билан ҳикоя қиларди.

Юқоридан «мурда тайёр» деган хабар тушди. Ювғучи «бисмилло» дея юқорига чиқиб кетди. Ўн минутча вақт ўтмай, қайтиб тушди.

— Бўлмайди. Ювмайман, дедимми, ювмайман. Суннат қилинмаган мурдани ювиб, гуноҳга ботмайман. Всё!

У шундай дедию этагини силкитганича кетди, қолди. Энди нима қилиш керак? Мурдани суннат қилиб бўлмаса.

Маслаҳат билан мурдани Қодиржон ака ювадиган бўлди. Унга босиб-босиб икки пиёла ичиришди. У «Опкел, ўлигингни» деганча мурда ётган хонага кириб кетди.

Ажаб замон бўлди-да. Ер курраси тескарисига айланиб, ҳаммаёқ остин-ўстун бўлди. Микрорайондаги «Оқ уй»дан путур кетди. Энди электр тез-тез ўчадиган, шу ўчганича эртасигача ёнмайдиган, водопровод қувурлари бот-бот ёриладиган, икки-уч кунгача сув келмай қоладиган, газ шам пилигидек липиллаб ёнадиган бўлди.

Ҳар куни тонг пайтида келадиган «Москвич» фургон йўқ бўлиб кетди.

«Оқ уй» аҳолиси қимтиниб, атрофга аланглаб, магазинга нонга чиқади. Эрталаб ёнбошига «Молоко» деб ёзилган машина келганда шиша банка кўтариб, навбатда туришади.

Улар секин-аста тўйларга, жанозаларга чиқа бошлашди. Айниқса биттаси — горкомнинг собиқ идеология бўлими мудири. Қуръонни жуда чиройли қироат қилар экан, уни ифторликларга, жанозаларга олиб борадиган бўлишди.

«Оқ уй» хонимлари ҳам бинойидек одамлар экан. Бешик тўйларига, қизлар базмларига қатнашадиган бўлишди. Ўртага тортишса, шох ташлаб, бармоқларини шиқирлатиб ўйинга тушадиганлари ҳам бор экан.

Микрорайонга эрта азон «мусор» машинаси келади. У тинимсиз сигнал бериб, тўхтамай кетаверади. Бошқалар қатори «Оқ уй» эркаклари ҳам пақирда, картон каробкада, тоғорада, қоғоз қопда ахлат кўтариб машина орқасидан югуришади.

Шундай пайтларда бош оғриғини босиш учун жиндек отиб олган Қодиржон улар орқасидан қичқиради:

— Коммунистлар, олға!

Кейин Қодиржон бирпас нафасини ростлайди. Чап қўлини шимининг чўнтагига тиқади. Ўнг қўлини олдинга чўзиб:

— Сиз тўғри йўлдан кетаяпсиз, ўртоқлар! — деб қичқиради.

ИҒВОЛАР

Иккинчи қаватда яшайдиган Матлубахоннинг ўйнаши кундузи келади. Қайтишда офтобда бирпас бошяланг ўтириб, сочи қуригандан кейин уйига кетади.

* * *

Балкон панжарасига юмшоққина кўкрагини босиб, пастдан ўтаётганларни томоша қилаётган Умрихон бир кампирга гап қотди:

— Ая, кеча салом берганимда нега алик олмадингиз?

— Бегона эркак билан қўл ушлашиб турган экансиз, — дея жавоб қилди кампир.

Умрихон қаҳ-қаҳ уриб кулди:

— Вой аяси тушмагур-е, эркакнинг ҳам бегонаси бўларканми-я.

ТОНГГИ ТОВУШЛАР

(Лирик манзара)

Олтинчи кварталдаги тўққиз қаватли уйга одамлар кўчиб кела бошлашди. Биров итини етаклаб, биров мушугини кўтариб.

Саккизинчи қават балконига янги қўшни тўрқовоқ илиб қўйди. Шу кеча бедана уч марта сайради. Кўпдан бу товушни унутган кишилар қандайдир ҳаяжон билан балконга чиқишди. Бедананинг яна сайрашини кутишарди. Ой тўққиз қаватли уйнинг орқасига оғганда бедана салмоқлаб, узоқ сайради. Одамларнинг ҳуши оғди. Болалиги ўтган қишлоғи, жимжит бедапоялар кўз олдига келди.

Бедана шовқинга тўла бу шаҳарга қишлоқ, дала, боғлар ҳидини, танни яйратувчи шаббодаларини олиб келгандек бўлди.

Эртасига ўша уйнинг биринчи қавати олдига сим тўр билан ўралган бўйра энидай жойда уч-тўртта товуқ пайдо бўлди. Жониворлардан, паррандалардан олисда туғилган болалар қўлларига нима тушса, ҳатто еб турган нонларини ҳам бурдалаб товуқ катагига ташлашарди.

Икки кун ўтиб бериги уйнинг иккинчи қаватидан хўроз қичқиргани эшитилди. У тун ярмида узоқ қичқирди. Саҳарга келиб яна чақирди. Одамлар балконларига чиқиб қадрдон бу товушни яна эшитгилари келиб, узоқ кута бошлашди. Хўроз кўп куттирмади. Эл уйғонмасдан туриб қанотларини питирлатиб қичқирди. У қичқириғига жавоб кутаётгандек атрофга қулоқ тутиб кутди. Жавоб бўлмади.

Тонг ёришиб келаётганда у нолигандек ғамгин бир товушда яна қичқирди. Бу гал қанотларини питирлатмади.

Хўроздек ҳушёр парранда дунёда бўлмас экан. Кечаси келган бўлишига қарамай нариги тўққиз қаватлида товуқ борлигини сезганини қаранг-а!

Унинг тоқати тоқ бўлди. Муштоқликка чидамади. Атласдек қанотларини париллатиб силкидию иккинчи қават балконидан пастга қараб тушди.

Товуқ катаги олдида ошиқона гердайиб, товланиб-товланиб, уёқдан-буёққа безовта юра бошлади. Кетма-кет қичқирди. Қанотларини тапиллатиб ерга уриб қичқирди.

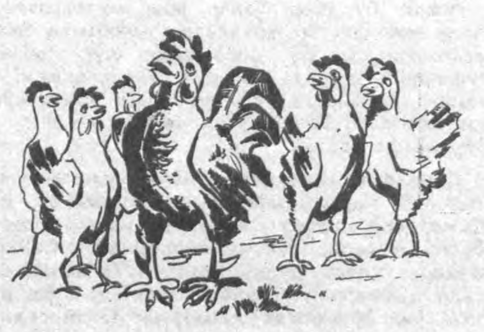

Икинчи қаватдан унга кимдир шиппак отди. У писанд қилмади. Супурги отди, пинагини ҳам бузмади.

Охири товуқнинг эгаси бошига чойшаб ёпиниб балконга чиқди.

— Бу кимнинг хўрози? Одамни ухлатадими, йўқми? Эгасини чақиринглар!

Бу пайт пастда одам кўпайиб қолган эди. Ҳамаси шу ажойиб манзарадан, қадрдон товушдан ҳузур қилардилар. Хўрознинг генералларга ўхшаш кўринишидан, уёқдан буёққа гердайиб юришидан завқланардилар.

— Кимнинг хўрози бу? — деди чойшаб ёпинган киши уйқули товушда.

Пастдан жавоб қилишди:

— Қўшни, сал кенгроқ бўлинг. Мудраган бу микрорайонга шу хўроз жон киргизди-ку. Яхшиси, катакни очиб юборинг, шундоқ серсавлат куёв ўз оёғи билан келганига севинмайсизми?!

Товуқнинг эгаси пастга тушиб катакни очиб юборди. Хўроз гердайганча тўртта товуқни эргаштириб қурувчилар ҳали олиб кетмаган вагонетка-уй орқасига ўтиб кетди.

Тўдадан бир йигит чиқиб товуқнинг эгасини бағрига босди.

— Қани, бир танишиб қўяйлик, қудажон...

У ҳамманинг кўнглига қувонч солган бабақ хўрознинг эгаси эди.

ТУНГИ САРГУЗАШТ

Уй эгаси меҳмон кетаман деганда дарров хўп деса-да, Салтанат икки-уч марта кетишга чоғланиб ўрнидан турди, дугонаси елкасидан босиб ўтқазиб қўйди.

— Пирог қилаяпман. Духовкага қўйганман. Емай кетсанг, икки дунёда бетингга қарамайман!

Салтанат ўтиришга мажбур бўлди. У деразадан ташқарига тез-тез қарар, қоронғи тушиб келаётганидан кўнгли ғаш бўларди.

— Жон ўртоқ, хўп дегин. Янги микрорайон, иккитагина автобус қатнайди.

— Вое, шунчаликмисан-а, автобус юрмаса такси бор-ку. Пулинг бўлмаса мен бераман.

Соат ўнларга бориб пирог пишди. Салтанат пирог эмас, заҳар еяётгандек минг азоб билан икки тишламини аранг ютди.

Сабр косаси тўлган Салтанат «бўлди энди» дедию шартта ўрнидан туриб, хайрмаъзурни насия қилиб, кўчага чиқди. Дугонасининг уйи автобус остановкасидан анчагина узоқда эди. Салтанат келганда охирги автобус кетиб бўлган экан. Нима қилишини билмай, ўтган-кетган машиналарга қўл кўтарди. Қани биронтаси тўхтаса!

Соат ўн бир ярим бўлди. Салтанат дарахт панасига ўтиб, марваридини, билакузукларини, ёқасининг пастига қадалган тилла тўғноғичини чиқазиб, сумкасига солди. Вақт алла-палла бўлиб кетди. Машиналар ўтадию тўхтамайди. Салтанат қўл кўтараверб қолдан тойди.

Бир «Жигули» у қўл кўтармаса ҳам ёнгинасида тўхтади. Шофер деразадан бош чиқазиб;

— Синглим, қаёққа борасиз? — деб сўради.

Салтанатга шофер йигит шубҳалироқ кўринди. Унга нима дейишини билмай эсанкиради.

— Синглим, мендан хавотир олманг. Жуда бемаҳалга қолиб кетибсиз, уйингизга обориб қўяй, деяпман. Мен бола-чақали одамман. Сиздан сал кичикроқ қизим бор.

Салтанат қўрқа-писа:

— Такси кутаяпман. Частний машинага пулим етмайди, — деди.

Шофер кулди.

— Ахир мусулмонмиз-ку, савоб учун обориб қўяй.

Унинг «мусулмонмиз-ку» дегани Салтанатга далда берди. Иккиланиб машинанинг орқа ўриндиғига ўтирди.

— Қаёққа оборай?

— Юнусободга бораман. Уйим айланма йўлдаги парник тўғрисида.

Шофёр индамай машинани юрғизди. У қизни гапга солай деса, ёввойи мушукдек ҳурпайиб ўтирипти. Ундан гап сўрамади. Кўз олдига энди ўн еттига кирган қизи келди. Бордию унинг қизи шундай аҳволга тушса, нима қиларди? У ўз ўйидан ўзи сесканиб кетди. Айланма йўлнинг «Теплица» деган бекатига келганда қиз «етдик», деди. Машина тўхтади. Қиз шоша-пиша шофёрнинг ён томонидаги ўриндиққа уч сўм ташлаб машинадан тушди. Тепасида чироқ ёниб турган подъездга кириб кетди.

Шофёр қилган хайрли ишидан завқланганиданми, шундоқ гўзал қизни машинасида олиб келганиданми, илжайиб борарди.

Қиз шошганидан эшикни яхши ёпмаган экан. У машинани тўхтатиб пастга тушдида, эшикни очиб, яна ёпмоқчи бўлди. Ўриндиқда қизнинг қип-қизил сумкаси ётарди.

— Оббо, — деди у. Энди нима қиламан? Қайтиб обориб бермасам бўлмайди.— У шундай деб қайта ўтираётганида липиллаб қизил чироқ ёнаётганини кўрди. Бензин тугай, деб қопти-ку. Бензокалонкагача етсин-да ишқилиб, дедию бензинхона томон юра бошлади. Бирон километр юрмасидан мотор ўчди, қолди. Энди нима қилиш керак? У юкхонадан канистр олиб ўтган-кетган машиналарга қўл кўтара бошлади. Аксига олиб биронтаси тўхтаса-чи. Ярим соат турди, бир соат турди. Бир самосвал тўхтади.

— Жон ука, бензиним тугади, беш литргина бериб туринг.

Самосвал ҳайдовчиси унинг аҳволини кўриб, пастга тушди. Шофёр — шофёрнинг дўсти. Улар ҳеч қачон бир-бирларини ташлаб кетмайдилар.

У шланка олиб канистрига бензин қуйиб берди. Йигит унга раҳмат айтишни ҳам унутиб, бакка қуйиб олди. Ана шундан кейин орқасига қайтиб, боя қиз тушиб қолган жойга келди. Чироқ ёниб турган подъезд олдида тўрт-беш хотин нималар нидир қизишиб гаплашардилар. Йигит уларнинг олдига борди. Қиз йиғлайверганидан қовоқлари шишиб кетган. Тинмай ҳиқилларди.

Йигит улардан сал нарида тўхтади. Ҳеч ким унга парво қилмади.

— Шофёр зотидан ноинсофи икки дунёда ҳам бўлмайди.

— Нимасини айтасиз. Бировнинг ҳақи ўлигингга буюргур, кўрдингки бечоранинг сумкаси қолиб кетибди. Инсофинг бўлса дарров орқангга қайтмайсанми.

— Ҳу, аварияга учраб, оғзингдан қонинг келсин-а!

Йигит чидамади. Уларнинг олдига келиб қизга сумкани узатди.

— Мана, синглим, қолиб кетган экан.

Қизнинг ёшли кўзлари ёниб кетди. Нима қилишини билмай серрайганча туриб қолди.

— Яхшилаб қара. Пулинг жойидами, нарсаларинг туриптимикин. Ҳозирги одамларда инсоф борми?

Қиз сумкани очди. Ундан тилла асбобларини, марваридини олиб жемперининг киссасига солди. Кейин бир даста пул олиб, санай бошлади.

— Ҳа, тўғрими? Бутми? — деди ёнида турган жиккак хотин.

— Етмиш сўм кам... — дея олди қиз энтикиб.

Йигитнинг вужудини тер босди.

— Яхшироқ сананг, синглим. Сумкангизга қўлимни ҳам тегизмагандим.

Қиз яна санади. Барибир етмиш сўм кам чиқди.

— Уялмайсанми? — деди бояги жиккак хотин. — Қоматингни қара, тоғни урса талқон қиламан,дейди-я! Шу муштипарнинг пулини олгани уялмадингми?

Йигит ёмонам изза бўлди. Чўнтагидан шартта бир даста пул олиб қизнинг сумкасига тиқдию орқасига бурилганича машинаси томон жадал кетди.

— Ҳой, ҳой, — деди жиккак хотин. — Бунинг мингдан ошиқ. Ортиғини олиб кет!

Йигит қайрилиб қарамади. Машинасига ўт бериб қоронғиликка шўнғиб кетди.

— Вой ўлай, — деди қиз. — Менгина ўлай, ахир газга, электрга етмиш сўм тўлаган эдим.-ку Машинасининг номерига қарадингларми?

Йўқ. Ҳеч ким қарамаган эди. Ким у? Қаерда туради? Қаерда ишлайди? Исми нима? Буни ҳеч ким билмасди.

• Меҳр—шафқат кунда керак •

«УМИД» МУРУВВАТИ

МЕҲР-ШАФҚАТ, мурувват инсонга берилган улуғ ва азалий фазилат. Лекин ҳамма ҳам бу гўзал ахлоққа мушарраф бўлавермаган, бўлавермайди. У худойи таоло суйган бандасига насиб этади. Зурёдининг барчасига ҳам инсоний фазилатлар насиб қилавермайди. Бу ўринда шеъриятимиз тахти тождори буюк Алишер Навоийнинг мана бу ҳикматли мисралари айни ҳақиқат:

Одам борки, одамларнинг нақшидур,
Одам борки, ҳайвон ундан яхшидур...

Кейинги вақтларда жаҳон ҳамжамиятида, турли мамлакатлар, минтақалар ўртасидаги ўзаро муносабатларда инсон ҳақидаги ғамхўрлик, одамларга нисбатан яқин ҳайрихоҳлик, меҳр-шафқатли, мурувватли бўлиш, айниқса кенг тус олмоқда. Бунинг боиси равшан. Иқтисодий инқироз гирдобида чарх айланиб яшаяпмиз. Қанчадан-қанча бева-бечоралар, етим-есирлар, ногиронлар, беморлар, қаровсиз ёлғиз кексаларнинг ҳоли танг, кўнгли ҳуфтон. Уларга ким ёрдам қўлини чўзади, ким хайр беради?

Оллонинг марҳамати кенг экан. Беҳаловат кунимизда у яхшилар, яъни аллома шоиримиз таъриф этганидай нақшин одамлар кўнглига раҳм солди, иймонини уйғотди. Мана бугун юртимизга дунёнинг ҳамма томонидан оқиб келаётган хайрия ёрдами фикримизнинг тасдиғидир.

Куни кеча республика Меҳр-шафқат ва саломатлик жамғармасида Америка Қўшма Штатлари, Япония ва бошқа хорижий давлатлардан юборилган дастлабки хайрия юклари қабул қилиб олинди.

Пойтахтдаги 17-шаҳар клиника касалхонасида эса Япониядан келтирилган дори-дармонларни шифохоналар ўртасида тақсимлашга бағишланган маросим бўлиб ўтди. Шаҳардаги 1- ва 17-клиника касалхонаси, 8- ва 21-туғруқхона ва бошқа даволаш муассасалари хорижий дўстлар мурувватидан баҳраманд бўлишди.

— Тошкентга келишимиздан мақсад, — дейди Ўзбекистонга инсонпарварлик ёрдами кўрсатиш «Умид» ҳаракати гуруҳининг раҳбари америкалик Жеймс Лехи, — шаҳарнинг озиқ-овқат ва дори-дармондан қийналган аҳолисига ёрдам кўрсатишдир. Мана бугун ана шу дастлабки хайриямизни ўз эгаларига топшираётганимиздан беҳад мамнунмиз.

НАСРУЛЛО.

СУРАТДА: шаҳар соғлиқни сақлаш бошқармасининг бошлиғи Қулаҳмад Ризаев америкалик меҳмонлар Жеймс Лехи ва Алиса Браун иштирокида хайр-эҳсонларни 8-туғрукхона вакилларига топширмоқда.

Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат.

БОШ МУҲАРРИР Аҳмаджон МУХТОРОВ.
МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши
МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри Ленинград кўчаси, 19-уй
Телефонлар: 32-07-94, 33-07-48, 33-10-60. Эълонлар бўлими: 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма № 217. 100000 нусхада чоп этилади.
Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 24.00.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12